

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Första Kammaren. N:o 39.

Onsdagen den 5 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Herr *Sandvall* afgaf en motion, n:o 78, angående eventuell höjning af tullsatserna å maltdrycker.

Denna motion hänvisades till bevillningsutskottet.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

Fortsattes föredragningen af sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition n:o 119 med förslag till lagar om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan m. m., dels de i sammanhang därmed afgifna propositionerna n:is 120, 121 och 122, dels herr Lindblads inom Första Kammaren väckta motioner n:is 68 och 69, dels herr Lindhagens m. fl:s inom Andra Kammaren väckta motion n:o 112, i hvad densamma afser grufvor, dels och herr Magnusons inom Första Kammaren väckta motion n:o 74.

Punkten II.

Herr Trygger: För min del får jag erkänna, att jag delar den uppfattning, som utaf några talare här har gjort sig gällande, att det icke är möjligt för oss att nu antaga en lag om ändring i grufstadgan, hvarigenom inmutningsrätten å kronojord upphäves, utan att vi veta, hvad som skall komma i stället, det vill säga utan att kamrarne enas om hvad som skulle komma i stället. Då utskottet icke kunnat underkasta de föreslagna bestämmelserna, angående hvad som skall gälla i stället för inmutningsrätten, vederbörlig granskning, och det sålunda icke kan blifva tal om att antaga förslaget i nämnda del, måste jag för min del förena

Om undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å kronojord.

(Forts.)

Om undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å kronojord.

(Forts.)

mig med dem, som yrka afslag på det hela. Men under sådana förhållanden bör naturligtvis den provisoriska lagen gälla ännu ett år. Huruvida man då skall taga herr Magnusons eller Kungl. Maj:ts förslag, därom äro meningarna delade. Herr chefen för justitiedepartementet syntes anse det vara fördelaktigt att taga Kungl. Maj:ts förslag, därför att det vore förenadt med svårighet att få lagen i tid publicerad, ifall man toge herr Magnusons förslag. Det är visserligen oegentligt att bifalla Kungl. Maj:ts förslag i denna del, då man icke kan antaga lydelsen af Kungl. Maj:ts förslag i öfrigt. Men hindret är icke oöfverstigligt, och vi torde därför kunna antaga den i kungl. propositionen förekommande lydelsen.

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang påpeka en betänklighet, som jag har med afseende på den uppfattning, som gjort sig gällande vid beredningen af detta ärende. Man har därvid utgått ifrån, att då inmutningsrätten å kronojord upphäfdes och i stället gifves åt den enskilde en mindre stark rätt än inmutningsrätten, nämligen rätten att tillgodogöra sig fyndigheter på kronojord, skulle den enskildes befogenhet icke vara en rätt, som i någon mån kunde jämnställas med inmutningsrätten och följaktligen icke vara underkastad de civilrättsliga stadgandena, utan hans befogenhet skulle vara endast ett utflöde af den förvaltning, som staten ägnade sin jord. Jämlikt 77 § i regeringsformen skulle då grunderna för denna förvaltning bestämmas i första hand af Riksdagen. Jag hyser för min del en annan uppfattning. Jag kan icke förstå, att detta försvagande af den enskildes rätt, af den gamla inmutningsrätten, som här föreligger, skulle vara så fullständigt, att man icke vidare kunde tala om någon rätt eller befogenhet för den enskilde, utan att det hela skulle lämpligen ses ur synpunkten af förvaltningen af statens egendom. Mig synes det som om, äfven om detta förslag antoges, den enskildes befogenhet på kronojord, då det gäller fyndigheter, dock vore af den betydelse, att det borde ligga närmare till hands att behandla den i analogi med hvad som varit fallet beträffande inmutningsrätten, än att blott och bart se den ur synpunkten af kronans rätt att förvalta sin egendom. Men då det icke kan komma på tal att godkänna förslaget i den del, som afser att stadga hvad som skall träda i stället för inmutningsrätten, behöfver jag icke nu närmare ingå på frågan om sättet för ärendets grundlagsenliga behandling.

Med afseende på den föredragna punkten har jag icke annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerman: För dem af kammarens ledamöter, som erinra sig, med hvilken ifver jag år 1902 försökte motarbete det här inmutningsförbudet på odisponerad kronojord i Norrbottens län, torde det måhända förefalla underligt, om jag nu säger, att

jag för min del kommer att yrka på att detta provisoriska förbud må förlängas under ytterligare ett år eller, om det kan anses medföra någon fördel, att det i detta fall blir, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, till den 1 oktober 1910. Saken är emellertid, att, när man befinner sig i den belägenheten att få lof att välja mellan två onda ting, man naturligtvis bestämmer sig för det, som är minst ofördelaktigt, och det måste för mig gifvetvis vara det förslag, hvarigenom den döda handens verkningar inskränkas till möjligt minsta område. Det 1902 beslutade inmutningsförbudet omfattade Norrbottens län, men utvidgades år 1907 till att omfatta äfven Västerbottens och Jämtlands län. De, som i likhet med mig anse landets sanna bästa fordra, att man så mycket som möjligt söker bidra till upptäckande af de fyndigheter, som under jordskorpan förefinnas i vårt land, de måste också hålla före, att det är ett mindre ondt, om nu befintliga hinder för inmutningsrätten inskränkas till de områden, där de nu förefinnas, än om de skulle utsträckas till att gälla för hela landet.

Kungl. Maj:ts mening har nu visserligen icke varit att rent af förbjuda att på odisponerad kronojord uppleta och tillgodogöra malmfyndigheter, utan blott att inmutningsrätten därå skulle upphöra och i stället ersättas med koncessionering. För min del anser jag icke, att koncessionssystemet i samma grad som inmutningsrätten befordrar intresset för upptäckande af fördolda fyndigheter, ty det förra medför gärna större olägenheter och svårigheter för grufletaren än inmutningsrätten gör, och i en mycket hög grad skulle detta, såsom jag längre fram skall söka visa, blifva händelsen, om det af Kungl. Maj:t nu föreslagna sättet för koncessionssystemets tillämpning skulle komma att godkännas.

Hvarje försvagande af intresset för hittills okända malm-tillgångars upptäckande står vidare i skarpaste motsats till Riksdagens i fjol fattade beslut, då Sveriges geologiska undersökning försågs med medel för att blifva i tillfälle att utforska de tillgångar, som redan äro mer eller mindre kända. För mig är det af vida större betydelse, att man söker leta reda på hvad som alls icke är känt af våra malmfyndigheter, än att staten skall bevilja medel för att hjälpa de enskilde med hvad som bör vara deras skyldighet att göra, då det ju gifvetvis är i deras eget intresse att taga reda på hurudana deras fyndigheter äro. Därvid synes mig icke nödvändigt, att staten träder understödjande emellan, men staten bör icke motverka, att hvad som är upptäckt ju för dess hellre må blifva upptäckt. Äfven med den principiella förkärlek för inmutningsrätten, som jag hyser, vill jag emellertid icke under alla förhållanden motsätta mig en öfvergång till koncessionssystemet, ty en sådan öfvergång stämmer ju såtillvida med senare tiders grufpolitik, som staten alltmera vill

Om undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å kronojord.

(Forts.)

Om undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet d kronojord.

(Forts.)

slå under sig så mycket som möjligt och reglera utförseln af järnmalm från vårt land. Sedan staten så att säga konfiskerat de stora fyndigheterna uppe i Norrbotten, kan ju möjligen konsekvensen anses fordra, att staten för egen räkning behåller på odisponerad kronojord hittills oupptäckta fyndigheter och därför beträffande desamma öfvergår till koncessionssystemet. Men innan man med skäl kan göra detta och, såsom nu är föreslaget, besluta att inmutningarne på odisponerad kronojord öfver hela landet skola förbjudas, bör man väl veta, huru detta koncessionssystem kommer att se ut. Och jag vill för min del säga, att, såsom förslaget nu föreligger, anser jag det vara alldeles otillfredsställande. Det kommer enligt mitt förmenande att verka nästan lika illa som nyss omnämnda döda hand, eller med andra ord som ett förbud mot inmutning, ty huru skall något intresse för att leta reda på hittills okända fyndigheter kunna väckas, om den, som gör ansträngningar i detta syfte, får så liten fördel däraf, som det föreliggande förslaget medgifver?

Den ärade reservanten påpekade, hurusom här skulle komma att krävas afgifter, som för redan länge brutna grufvor kunde uppgå till öfver 30 procent af nettoinkomsten. Detta är redan i och för sig en exponent på huru svårt nu föreliggande förslag skulle komma att drabba, men ännu mycket hårdare komme det att verka under de första åren af en grufvas upparbetande, då stora kostnader måste nedläggas utan några i ringaste mån motsvarande inkomster. Då skall man i allt fall betala 3 proc. på värdet af de mineral, som brytas, och det kan ju blifva t. o. m. mer än hela nettoinkomsten. Enligt bestämmelsernas 25 § är det visserligen medgifvet, att Kungl. Maj:t t. o. m. tionde året skall kunna medgifva afprutning på afgiften till staten, men att lita på en sådan nåd är icke alltid så trefligt. Hvilken vet, huru blifvande regeringar komma att ställa sig till sådana där eftergifter? Nu sade herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet på förmiddagen, att om ifrågavarande 3 proc. på bruttoinkomsten i enlighet med hvad reservanten meddelat belöpte sig till 20 à 30 procent af nettoinkomsten, detta just motsvarade, hvad kommerskollegium 1893 förordat, nämligen 25 procent af nettoinkomsten. Men, mina herrar, denna jämförelse håller ej alls streck, ty utom redan antydd skiljaktighet mellan afgiftens grundande på netto- i stället för bruttoinkomst, så utgick kommerskollegii förslag från den grundtanken, att grufdriftstillstånds-innehafvaren skulle få afgiftsfritt tillgodogöra sig 6 procent årlig ränta å allt i grufvörelsen nedlagdt kapital, innan staten af därutöfver befintlig årsvinst skulle erhålla 25 procent. Härtill kommer än ytterligare att kommerskollegii förslag om att staten skulle få 25 procent af den nettoinkomst, som öfversteg 6 procent å det i grufvörelsen nedlagda kapitalet, stod i förening med inmutning, hvilken lämnar inmutaren eller den, som öfvertagit hans rätt,

oinskränkt besittningsrätt till hans grufva. Men hur är det i det förslag, som nu föreligger? Jo, efter 15 år kan kronan uppsäga alltsammans och om 5 år därefter får innehafvaren afträda grufvan. Då får han visserligen ersättning efter värdering för maskiner, hus och dylika saker, men icke för byggnaderna nere i grufvan. Ja, han kan ju tillika för blottade fyndigheter få $\frac{1}{5}$ af det beräknade nettovärdet å de mineralier, som kunde anses komma att uttagas och bortföras under 10 år; men en femtedel af klart ådagalagda malmtillgångars nettovärde är ju en ringa afträdesersättning, då tillståndsinnehafvaren i årlig afgäld för grufdriften skulle betala $\frac{1}{4}$ af den brutna malmens nettovärde.

Om undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å kronojord.

(Forts.)

För mig är det alldeles gifvet, att intresset för malmfyndigheternas uppletande på detta sätt skulle komma att så väsentligt försvagas, att, om Kungl. Maj:ts förslag nu skulle komma att godtagas, det knappast skulle finnas något hopp om att malmfyndigheter på kronojord därefter skulle komma att uppletas. Detta förslag har också dess bättre icke af utskottet godkänts, utan utskottet har i denna punkt tvärtom yrkat afslag, och däri instämmer jag af fullaste hjärta, och på samma gång vill jag tacka utskottet för att det i sin motivering för afslaget betonat, att det synes utskottet önskvärdt, att i ett nytt förslag afgälden till staten måtte blifva beräknad på nettoinkomsten. Detta var, som jag nämnde, händelsen med kommerskollegii förslag af den 15 juni 1893, men det förslaget togs aldrig upp af Kungl. Maj:t, emedan högsta domstolen motsatte sig ett sådant beräkningssätt. För min del kan jag nog inse, att det förslaget, såsom herr statsrådet på förmiddagen påpekade, lider af den olägenheten, att tillståndsinnehafvaren i sin bokföring kan göra oskäligen afskrifningar, och då får staten för det året icke så mycket, som om en mindre afskrifning blifvit gjord. Men vare sig det är bolag eller enskilda, som bryta grufvan, så är det väl icke endast för undanstoppling, som måhända onödiga afskrifningar äga rum, utan det är för att konsolidera affären och i framtiden få så mycket bättre utdelningar, som man för tillfället nöjer sig med en mindre utdelning, och i framtiden får då äfven staten så mycket mera, som den fått mindre under en tidigare period.

För mig äro de skäl, som anförts mot afgäldens grundande på nettoinkomsten i stället för såsom nu är föreslaget, på bruttoinkomsten, af rimlighetshänsyn så undermåliga, att jag hoppas, att utskottets önskan i detta hänseende i ett nytt förslag må vinna beaktande.

På grund af hvad jag haft äran anföra är det gifvet, att jag uti den nu föredragna punkten 2 instämmer med utskottet, men däremot, när vi komma till punkten 1, mot utskottet yrkar på afslag och dess förslags ersättande med vare sig Kungl. Maj:ts eller reservantens förslag, hvilket senare i mina ögon har den

Om undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å kronojord.

(Forts.)

fördelen, att däri i förbigående nämnes om en allmän revision af grufstadgan, hvilket enligt min mening vore lämpligast, enär inmutningsrätten då möjligen kunde bibehållas okränk, hvilket, såsom jag redan sagt, i mina ögon vore att föredraga framför koncessionssystemets delvisa införande. Jag kan emellertid också vara med om att det nu endast blir ett provisorium för ett år eller någon längre tid; men i den föreliggande punkten yrkar jag, som sagdt, bifall till utskottets hemställan.

Herr af Ekenstam: Då jag deltagit i det utskotts arbete, som haft att utreda föreliggande fråga, skall jag anhålla att få i någon mån framhålla, hvad som ledt oss till det slut, hvartill vi i utskottet kommit, särskildt med afseende på den princip, som Kungl. Maj:t framställt och som af utskottet accepterats. Med risk då att möjligen upprepa en del af hvad som förut sagts, måste jag påpeka huru grufslagstiftningen här i Sverige utvecklats sig. Jag vill erinra om, hurusom 1855 års grufstadga lämnade åt dem, som hittade fyndigheter på kronojord, icke blott rätt till inmutning, utan äfven rätten att använda sig af den andel, som på enskild jord tillkom jordägaren. Detta samma stadgande fanns äfven i 1884 års grufstadga, och det var först genom lagen den 20 oktober 1899, som detta upphäfdes, så att kronan inträdde i sin rätt till jordägareandel. Då man sedermera fann, att uti öfre Norrland högst väsentligt krångliga förhållanden inträffade, måste man skrida till den provisoriska lagstiftning, som, sedermera upprepad, nu omfattar såväl Norrbottens som Västerbottens och Jämtlands län, och hvarigenom i dessa landskap inmutningsrätten på odisponerad kronojord blifvit förbjuden. I och med det att Riksdagen godkänt, att inmutningsrätten på dessa stora af kronan innehafda marker förbjudes, i och med det må ock den principen anses godkänd, att ett lösgifvande af inmutningsrätten kan leda till stora och vådliga konsekvenser, ja, till sådana svårigheter att det förvisso, sedan vi hunnit så långt, vi nu gjort, bör tillses, att staten själf får taga hand om de fyndigheter, som finnas på statens jord. Det synes mig att motståndarna till denna lagstiftningsprincip hafva blåst upp denna fråga, så att den kommit att te sig vida större än den i själfva verket är. Jag har redan förut nämnt, att den provisoriska lagstiftning, som förbjuder inmutningsrätten, omfattar de tre norra landskapen Norrbotten, Västerbotten och Jämtland. Jag vill också i samband därmed nämna, att den kronojord, som för öfrigt här i landet finnes, är, om man jämför den med den kronojord, som finnes i dessa län, en obetydlighet, och jag tror mig knappast behöfva vädja till här närvarande sakkunniga, om jag säger, att på de marker, som kronan i södra och mellersta delarna af landet äger, det knappast är troligt, att några sådana större fyndigheter kunna finnas, med hänsyn till hvilka det kan ligga

i bruksrörelsens intresse att motarbeta, att detta förbud utsträcker sig att gälla äfven södra och mellersta Sverige. Men skulle det verkligen inträffa, att vi komme att äfven där finna sådana fyndigheter, så finge vi väl tänka oss, att äfven där förhållanden kunna uppkomma af likartad natur som dem, som gjorde, att det blef så äfventyrligt för staten, när vi hade de stora frågor, hvilka härledde sig från malmfyndigheterna uppe i Norrbotten, nämligen Kiirunavaara, Gellivare, Luossavaara, Svappavaara och åtskilliga andra. Jag vill erinra om de många debatter, som här i Riksdagen förts angående dessa malmberg och angående huru man rätteligen borde förfara, för att staten i afseende på dem skulle ha någon hållhake, så att icke främmande eller på ett eller annat sätt otillbörliga inflytelser där finge göra sig gällande. Jag tror, att det skulle vara synnerligen betänkligt, om äfven på andra ställen i landet något sådant skulle inträffa och detta synes mig vara det starkaste skälet för att nu äfven i afseende på öfriga delar af riket godkänna denna princip.

Om undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet ä kronojord.
(Forts.)

Man har talat om att ett godkännande af förbudet mot inmutning skulle helt och hållet stäcka lusten hos dem, som efterspana malmfyndigheter. Ja, jag vet egentligen icke i hvad mån sådant kan sägas i afseende på dessa tre större landskap, där inmutningsrätten är förbjuden och där ingen satt i fråga, att den åter skall tillåtas. Där komma väl efterspaningar efter malm icke att vara särskildt talrika. Men i afseende på de andra delarna af landet tror jag förvisso, att de förhållanden, som där råda, komma att leda till att, om där verkligen finnas fyndigheter värda att taga reda på, nog blifva dessa tillgodogjorda.

Vidare har man sagt, att det skulle vara ganska äfventyrligt att nu antaga en ny grufstadga utan att tillika hafva bestämmelserna på bordet och kunna skrida till afgörande jämväl i afseende på dem. Jag ber härtill endast att få nämna, att då vi hade saken under behandling i utskottet, kunde vi icke finna annat än att, med undantag af några smärre delar, särskildt bestämmelsen om afgiftens utgående efter brutto och icke netto, af det som var framlagdt, var af den art, att vi trodde, att Riksdagen skulle kunna gå med på det, och det var endast och allenast den ofullkomligheten — hvilken äfven här anmärkts — att vi icke vid utskottsbehandlingen hade tillfälle att öfverblicka hvar och hur statsgrufvefälten borde utläggas, som gjorde, att vi icke ansågo det vara riktigt att föreslå Riksdagen att antaga något förslag om dessa bestämmelser.

Jag vill sålunda ännu en gång framhålla, att då vi sett, att Riksdagen nödgats för höga pris inköpa malmberg, som dock från början helt och hållet tillhört staten och huru det icke blott varit pekuniära uppoffringar, som denna inmutningsrätt ledt till för staten, utan huru det också varit rent af politiska och sociala svårigheter, som följt med detta lösgifvande af in-

Om undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å kronojord.

(Forts.)

mutningsrätten, så torde det icke heller vara så oriktigt, om man söker akta sig för att nu komma i liknande svårigheter.

Jag ber på dessa skäl, herr talman, att i afseende på denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Petersson: Jag ber att få göra några anmärkningar i anledning af föregående talares yttrande.

Friherre Tamm har anmärkt, att ett bifall till utskottets förslag om ändringar i grufstadgan skulle — då man icke nu kan pröfva grunderna för upplåtelse till enskilda — föranleda därtill, att inga fyndigheter på kronojord kunde tillgodogöras under denna uppskofstid. Häremot ber jag att få erinra, att detta just är förhållandet nu och har varit förhållandet sedan 1902, då det provisoriska förbudet mot inmutning å kronojord infördes, samt skulle bli förhållandet tillsvidear äfven framdeles enligt den provisoriska lag, som reservanten föreslagit. Då jag säger detta, syftar jag naturligtvis på de norra landskapen, där det egentliga intresset i dessa frågor är koncentreradt, och såsom en föregående talare anmärkt, kan man icke befara några olägenheter af en liknande anordning för södra och mellersta Sverige, där de ännu oupptäckta mineralfyndigheterna lära vara ytterligt få.

Jag skulle vidare vilja uppmärksamma en anmärkning, som samma talare gjorde, och som upptagits äfven af en senare talare, nämligen därom, att villkoren för fyndigheters upplåtande till enskilda icke skulle få civillags natur utan behandlas så som nu bestämmelserna om utarrendering af kronodomäner. Jag vill härtill säga, att jag har svårt inse, hur någon annan konstitutionell karaktär egentligen kan gifvas åt dessa bestämmelser, ty sedan kronan en gång förklarar sig vilja själf taga hand om malmfyndigheterna och blott i särskilda fall upplåta dem till enskilda, så blir detta ett kontraktsförhållande, som icke rimligen kan normeras i lagväg utan bör bestämmas på samma sätt som andra liknande förhållanden mellan kronan och enskilde. Den rätt, som i dylika fall kan medgifvas den enskilde, är nämligen ingalunda af civilrättslig natur. Likaväl kunde då ifrågasättas, att i en civillag stadgas rätt för enhvar att på vissa villkor arrendera kronojord. Det ena förhållandet är så likt det andra som möjligt.

En annan talare har anmärkt, att de föreslagna royaltysgifterna skulle vara orimligt höga. Det är naturligtvis mycket litet bevändt med att nu upptaga denna sak till diskussion, eftersom här icke kan i denna del fattas något beslut. Men jag vill dock säga, att det varit med de praktiska grufförhållandena fullt förfarne män, som i justitiedepartementet biträdt med utredningarna, och att dessa hafva gjort beräkningar för en del af dem kända grufvor för att undersöka, hur förslaget skulle verka för

dessa grufvor. De hafva då kommit till de siffror, som finnas anförda på sidan 33 i Kungl. Maj:ts proposition n:o 119, och som växla mellan 10,4 och 18,4 % för olika grufföretag.

Det har sagts, att man borde uppskjuta hvarje beslut i föreliggande ämne, tills man finge tillfälle att på en gång bedöma förslagen i deras helhet. Det är naturligtvis möjligt att så göra. Men jag anser det icke vara så alldeles utan fara att vidtaga ett sådant uppskof. Det är nu allenast fråga om att fastslå, att inmutningsrätten på kronojord upphör och ersättes med ett förfarande, öfver hvilket Riksdagen sedermera beslutar i den ordning, jag förut omnämnt. Däremot skulle inmutningsrätten på enskild jord för närvarande lämnas orubbad. Skall frågan i denna senare del äfven tagas upp och, såsom flera talare här ifrågasatt, upptagas i samband med en allmän revision af grufstadgan, lär det icke kunna undgås, att äfven frågan om grufregalet kommer upp och ytterligare invecklar saken, en fråga, som redan kastat sin slagskugga framför sig uti i detta ärende framkomna yttranden. Jag tror därför icke, att det skulle vara olämpligt eller onyttigt, om man redan nu kunde få till stånd ett beslut om godkännande af de af utskottet tillstyrkta lagarna. För min del håller jag före, att om kammaren anser, att det kan vara fråga om att bryta med den grufpolitik, som inaugurerats genom 1902 års provisoriska lagstiftning, och som sedan fastslagits genom inköp af grufvor och andra öfverenskommelser om grufföretag i Norrbotten, då kan det vara lämpligt att följa reservanten och taga det ytterligare uppskof, den betänketid på ett år, som bjudes af honom. Men om återigen kammaren anser, att en sådan ändrad grufpolitik icke bör komma i fråga, utan att man bör fortgå på den väg, man i detta hänseende beträddt, så kan jag icke finna något som helst hinder för, att kammaren nu godkänner det lagförslag, som utskottet tillstyrkt och som utgör det principiella i denna fråga.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkten I, a) och i sammanhang därmed punkten VI, såvidt densamma afsåg punkten I i herr Magnusons motion n:o 74.

Ifrågasatt förbud mot inmutning å viss kronojord.

Utskottet hade i punkten I behandlat Kungl. Maj:ts i propositionen n:r 119 intagna förslag till lagar a) om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan samt b) angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt.

*Ifrågasatt
förbud mot
inmutning å
viss krono-
jord.*
(Forts.)

Utskottet, som ej haft något att erinra mot ifrågavarande båda lagförslag, hade hemställt, att Riksdagen måtte antaga lagar i dessa ämnen, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

Herr *Magnuson* hade i motion, n:o 74, hemställt, att Riksdagen måtte besluta:

1:o) att antaga Kungl. Maj:ts proposition n:o 119 endast under förutsättning, att Kungl. Maj:ts proposition n:o 121 med förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndigheter å viss kronojord blefve i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag antaget; och

2:o) att Riksdagen, i förbidan att Kungl. Maj:t till kommande Riksdag helst i samband med en allmän revision af grufvestadgan inkomme med förnyad proposition i frågan, för sin del nu måtte antaga följande lag angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt:

Häri genom förordnas, att hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt, skall fortfarande gälla intill den 15 maj 1910.

Beträffande ifrågavarande motion hade utskottet hemställt, att densamma måtte anses besvarad genom hvad utskottet hemställt under punkterna I och II i föreliggande utlåtande.

a) Utskottets förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Föremål för inmutning och bearbetande af den, som sig därtill anmäler, äro de mineralfyndigheter, hvilka innehålla:

1:o) malmerna till följande metaller, nämligen: guld, silfver, platina, kvicksilfver, bly, koppar, järn med undantag af sjö- och myrmalmer, mangan, krom, kobolt, nickel, zink, tenn, titan, molybden, wolfram, vismut, antimon och arsenik;

2:o) svafvelkis, magnetkis och grafit.

Förut inmutad eller bearbetad mineralfyndighet, som blifvit sönad, må ånyo inmutas, såframt fyndigheten, enligt hvad ofvan är sagdt, utgör föremål för inmutning.

Herr af Ekenstam: Jag tillåter mig här endast att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnuson: I öfverensstämmelse med mitt föregående anförande i dag och med den åsikt jag har om dessa båda kungl. propositioners nära samband med hvarandra samt, då Första Kammaren nu har afslagit bestämmelserna angående undersökning och tillgodogörande af fyndigheter å kronojord, så anser jag mig på grund af denna min åsikt böra yrka afslag äfven på detta förslag om ändring i vissa delar af grufstadgan. Jag anhåller alltså att få yrka afslag å § 1.

*Frågasatt
förbud mot
inmutning å
viss krono-
jord.*

(Forts.)

Herr Afzelius: Det är icke för att göra något nytt inlägg i denna diskussion, som jag här har begärt ordet utan endast för att gifva tillkänna, hvarför jag kommer att rösta så som jag ämnar.

Denna debatt gäller icke frågan om inmutningsrättens vara eller icke vara. Inmutningsrätten är icke någon af dessa vare sig medfödda eller förvärfvade rättigheter, som äro på något sätt heliga. Inmutningsrätten är tillkommen af lämplighetsskäl, den är till för att vara en sporre, en driffjäder för den, som man förr i tiden kallade »uppfinnare», för den, som sökte efter fyndigheter för att upptäcka dem och göra dem nyttiga, tillgodogöra dem. Denna inmutningsrätt har utan tvifvel i vårt land gjort mycket stor nytta, men det är ju alldeles klart, att *om* man kan ersätta inmutningsrätten med någonting annat och någonting bättre, finnes icke någon den ringaste betänklighet mot att aflysa inmutningsrätten. I detta förslag har ett försök blifvit gjordt att ersätta inmutningsrätten med någonting annat och någonting bättre. Det är de bestämmelser, som vi här nyss haft före. För min del skall jag icke ingå på frågan om deras lämplighet. De hafva emellertid innehållit mycket för mig tilltalande.

Men, som sagdt, detta att få någonting annat i stället för inmutningsrätten, den möjligheten finns numera icke på grund af kammarens alldeles nyss fattade beslut. Jag kan icke hjälpa, att jag vid sådant förhållande icke kan besluta mig för att stryka bort inmutningsrätten *utan* att sätta något som helst annat i stället. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet sade visserligen, att det ju egentligen ingenting annat är än hvad som skulle bli förhållandet, ifall man toge endast den provisoriska lagstiftningen — han bemötte så min granne till höger i hvad denne sagt om, att man därigenom graflägger upptäckarens intresse — men jag ber dock att få fästa uppmärksamheten på två saker, som herr statsrådet nog vidrörde, men som dock förtjäna att nogare bemärkas. Den ena är, att det provisoriska förbudet mot inmutning på kronojord gäller endast ett visst territorium i landet men genom att anta lagen skulle vi fastslå det för hela landet. Viktigare efter min uppfattning är det dock, att genom ett sådant beslut försvagar man sin position när det gäller att bedöma lämpligheten af det, som sedan skall sättas i

*Ifrågasatt
förbud mot
inmutning å
viss krono-
jord.
(Forts.)*

stället för inmutningsrätten, försvagar den så tillvida, att man kan bli tvungen att antaga hvad man kanske icke fullt gillar. På detta område är jag icke säker på, att icke det gamla ord-språket kan komma att besannas: Snålheten bedrar visheten!, och att vi icke återigen kunna få upplefva den gamla historien om hunden, som släppte köttstycket för att gripa efter den mycket större skuggan. Man kan vilja så starkt tillgodose kronans bästa, att man förlamar den enskilda energien.

Vid sådant förhållande kan jag, herr talman, icke rösta för detta förslag.

Herr Åkerman: Det har nyss af ett par talare yttrats, att det icke skulle hafva någon betydelse för de södra och mellersta delarna af landet, om inmutningsrätten på odisponerad kronojord förbjödes öfver hela landet, ty enligt dessa talares mening skulle detta förbud endast hafva någon egentlig effekt i de tre nordligaste länen, där det sedan flera år varit genomfördt. Jag vill då nämna, att under min lefnad har inmutning och tillgodogörande skett åtminstone på två högst betydande fyndigheter, om hvilka förut ingen hade ringaste aning, ehuru desamma förefunnos under åkrar i mycket tätt bebyggda och befolkade trakter. Hvad är det som hindrar, att om också de trakter i Sverige, dit enligt lagförslaget inmutningsförbudet skulle utsträckas, äro mera befolkade och mera kända än kronodomänerna i Norr- och Västerbottens samt Jämtlands län, det äfven å förstnämnda trakters kronodomäner i framtiden kan påträffas lika stora fyndigheter, som de, hvilka, såsom jag nyss sade, vid medlet af förra århundradet upptäcktes i synnerligen väl kända och till och med rikligt uppodlade trakter?

Jag för min del anser det vara af ganska stor betydelse, om detta förbud utsträckes till hela landet och yrkar därför afslag på utskottets hemställan i denna punkt.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock att paragrafen skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å paragrafen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår det i punkten I a) i sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 5 framställda förslag till ändrad lydelse af 1 § grufvestadgan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles ifrågavarande förslag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 46.

3 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

1 mom. Inmutning må ej ske å annan kronojord än sådan, som innehafves under ständig besittningsrätt eller är till boställe anslagen.

Till jord, som under ständig besittningsrätt innehafves, skall i detta hänseende hänföras äfven grufveskog.

2 mom. Å område, beläget på mindre afstånd än två hundra meter från boningshus eller från annan åbyggnad, där den är uppförd vid gård, eller från tomtplats eller trädgård, vare inmutning ej tillåten utan tillstånd af såväl ägaren till byggnaden, tomplatsen eller trädgården som den, hvilken därtill har nyttjanderätt; dock att inom utmål befintliga byggnader, hvilka erfordras för grufdriften, ej må utgöra hinder för inmutning.

Inmutning må ej ske å kyrkogård eller begravningsplats, ej heller, utan tillstånd af vederbörande myndighet eller styrelse, å område på mindre afstånd än trettio meter från sådan järnväg eller kanal, som är upplåten för allmän trafik.

3 mom. Inmutning vare ock förbjuden å förut inmutadt område samt å utmål, så länge rättigheten till området eller utmålet blifvit behörigen försvarad.

Har kronan å jord af den beskaffenhet, att enligt 3 § 1 mom, inmutning ej därå må ske, upplåtit rätt till undersökning eller tillgodogörande af mineralfyndighet, som i 1 § sägs, eller apatit eller magnesit, och öfvergår jorden i enskild ägo eller till boställsjord eller upplåtes den under ständig besittningsrätt, vare inmutning å det område, upplåtelsen gäller, förbjuden, så länge den upplåtna rätten äger bestånd.

*Ifrågasatt
förbud mot
inmutning å
viss krono-
jord.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
förbud mot
inmutning å
viss krono-
jord.
(Forts.)*

Herr Magnuson: Jag ber att fortfarande få yrka afslag på de följande paragraferna.

Öfverläggning ansågs härmed slutad, hvarefter nu föredragna paragraf afslogs.

Öfriga delar af lagförslaget.

Afslogos.

Utskottets hemställan i punkten I a) afslogs och herr Magnusons motion i nämnda del förklarades därmed besvarad.

Punkten I b) och i sammanhang därmed punkten VI i hvad den afsåg punkten 2 i herr Magnusons motion n:o 74.

Herr Magnuson: Då, såsom herr statsrådet på förmiddagen upplyste, den provisoriska lag, som jag tillåtit mig föreslå att fortfarande gälla ett år, torde så sent kunna komma under vederbörlig behandling, att den möjligen icke kan vinna Kungl. Maj:ts stadfästelse före den 15 maj, skall jag, instämmande med en föregående talare, öfvergå till att yrka bifall till den af Kungl. Maj:t under I b) föreslagna lagtext angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt. Att lagen i sitt sammanhang med öfriga nu afgifna kungl. propositioner talar om en giltighetstid till dess lag, hvarigenom inmutning förbjudes å *all* kronojord, träder i kraft, bör med hänsyn till kammarens förut fattade beslut icke hafva någon realinnebörd, helst provisoriet icke kommer att räcka längre än till den 1 oktober 1910.

Jag ber således att få yrka bifall till den under punkt I b) föreslagna lagen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i punkten I b) hemställt, hvarjämte herr Magnusons motion i nu ifrågavarande del förklarades därmed besvarad.

Punkten III.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten IV.

I denna punkt hade utskottet behandlat två af herr *Lindblad* inom Första Kammaren afgifna motioner, n:is 68 och 69.

I motionen n:o 68 hade föreslagits, att Riksdagen behagade under gifven förutsättning antaga följande tillägg till Kungl. Maj:ts proposition n:o 122:

*Om undan-
röjande af
vissa hinder
för afsänd-
ring från ut-
arrenderad
kronojord.*

1:o) att arrendatorn skall vara pliktig ej mindre att, mot skälig nedsättning i arrendeafgiften samt skadestånd, afstå till fastigheten hörande område, *om det i kontraktet angifvits som egnahemsområde, eller där sådant påfordras antingen för allmänt ändamål* — — — afsedda området; samt

2:o) att där arrendator nödgas *afstå från i kontraktet angifvet egnahemsområde* eller för undersökning eller tillgodogörande af mineralfyndighet *annan* till fastigheten hörande mark och öfverenskommelse ej — — — beroende af denne.

Om undanröjande af vissa hinder för afsöndring från utarrenderad kronojord.

(Forts.)

I sin motion n:o 69 hade herr *Lindblad* hemställt, att Riksdagen behagade för sin del besluta följande tillägg till Kungl. Maj:ts prop. n:o 120:

»Den som — — — utan verkan.

Hvad nu stadgats — — — afstå jord eller lägenhet eller ock för undersökning eller tillgodogörande af mineralfyndighet, *äfvensom särskildt område, som i kontraktet förbehållits till upplåtelse af egnahemslägenheter under arrendetiden.*»

Utskottet hade i denna punkt på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen i anledning af herr *Lindblads* ifrågavarande motioner måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida icke till främjande af egnahemsrörelsen de hinder, som för närvarande mötte mot att under löpande arrendetid från kronoegendomar afsöndra lägenheter, skulle kunna undanröjas, samt att de förslag, som af utredningen framginge, måtte föreläggas nästkommande års Riksdag.

Herr *Sjöcrona*: Åstadkommandet af småbruk och egnahemslägenheter är en mycket viktig angelägenhet, och det råder säkerligen inom Riksdagen icke mer än en mening därom, att staten bör, så långt sådant kan ske med lämpliga medel, försöka att främja detta behjärtansvärda syftemål. Men det bör vara, såsom jag nämnde, med *lämpliga medel*. Man bör icke, om jag så får säga, locka och truga mindre bemedlade personer att inlåta sig på här ifrågavarande affärer, ty det kan medföra en viss våda, om till följd af deras egen oförmåga eller ogynnsamma konjunkturer affären icke lyckas. Då skall man helt säkert kasta skulden på staten och framställa anspråk på ytterligare förmåner, som staten icke gärna kan inlåta sig på att bevilja. Man bör icke heller gå så långt i sin ifver, att man åsidosätter andra fullt berättigade hänsyn. Och jag skulle för min del vilja uttala såsom särdeles önskligt, att icke denna småbrukare- och egnahemsfråga må blifva en ny nykterhetsfråga, hvars tema år efter år återkommer till Riksdagen, med eller utan variationer.

Enligt hittills gällande bestämmelser skola vid utarrendering af kronodomäner från dessa fastigheter afskiljas sådana lägen-

Om undanröjande af vissa hinder för afsöndring från utarrenderad kronojord.

(Forts.)

heter, som äro olämpligt belägna att brukas i samband med fastigheten eller i öfrigt kunna vara lämpliga att försälja, särskildt sådana, som äro bebyggda af enskilda personer, med dem tillhörande byggnader. Riksdagen har under en lång följd af år också medgifvit sådana försäljningar i ett högst betydligt antal. Sistlidne lördag fattades i denna kammare — jag vet icke, om ärendet varit före i den andra — beslut om upplåtande af odlingslägenheter och bildande af nybyggheshem inom de norra länen. I dag har denna kammare behandlat och bifallit statsutskottets utlåtande n:o 146. Det skedde, utan att man ens uppläste alla punkterna. Därigenom har kammaren för sin del bifallit i 2. punkten:

att sådana under förvaltning af domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning utarrenderade jordbruksegendomar, som vid löpande arrendeperiods utgång enligt Riksdagens beslut må utan Riksdagens vidare hörande försäljas och hvilka med afseende å föreliggande omständigheter befinnas lämpliga att helt eller delvis användas till bildande af egnahemslägenheter, må enligt plan, som af Kungl. Maj:t fastställs, fördelas i lämpliga lotter och, såvidt angår lotter, som äro hänförliga till egnahemslägenheter, i den ordning nedan sägs, upplåtas;

i 3. punkten:

att, hvad sålunda medgifvits skall äga motsvarande tillämpning i fråga om sådana till inköpta skogsegendomar hörande områden, som enligt Riksdagens beslut må af Kungl. Maj:t utan Riksdagens vidare hörande försäljas;

i 5. punkten:

att, därest i afseende å annan jordbruksegendom, än som under 2:o) afses, det vid egendomens uppskattning för förnyad utarrendering finnes lämpligt, att egendomen eller del därav användes till bildande af egnahemslägenheter, förslag härtill må, med iakttagande af de under 4:o) meddelade föreskrifter, upprättas, och frågan därefter, därest Kungl. Maj:t finner förslaget om lägenheters upplåtande förtjäna beaktande, underställas Riksdagens pröfning; och

i 6. punkten:

att hvad under 5:o) sägs skall äga motsvarande tillämpning, därest till skogsegendomar i andra län än de sex nordligaste hörande områden, som icke beröras af medgifvandet under 3:o) härförut, finnas böra användas till bildande af egnahemslägenheter; dock att i ty fall det ankommer på domänstyrelsen att i hvarje fall förordna om förslags upprättande.

Nu har det emellertid, enligt hvad ett i detta statsutskottets utlåtande intaget anförande af vederbörande departementschef gifver vid handen, visats, »att i den nuvarande ordningen, enligt hvilken anbud med all makt skall sökas framkalladt, så snart beslut om upplåtelsen fattats, ligger ett af de största felen hos

det nuvarande systemet», hvilket synes antyda, att i många fall tvungna försäljningar ägt rum, som icke utfallit på önskligt sätt. Lägenheter hafva måst slumpas bort till alltför låga pris. Det är nog detta förhållande, som framkallat de i den föreliggande motionen åberopade uttalandena af åtskilliga länsstyrelser och domänintendenter. Men detta skulle afhjälpas enligt departementschefens, af statsutskottet tillstyrkta och af kammaren godkända förslag genom följande villkor:

att, om å lägenhet köpeanbud, som finnes antagligt, icke afgifves, lägenheten skall genom domänstyrelsens försorg utarrenderas på viss kortare tid för att vid dess slut och efter ny värdering, därest sådan finnes erforderlig, ånyo utbjudas i förut nämnd ordning; samt

att, sedan en lägenhet på här förut angifvet sätt blifvit till försäljning utbjuden tre gånger, det skall ankomma på Kungl. Maj:t att afgöra, huruvida lägenheten skall, där så låter sig göra, återförenas med stamhemmanet eller å offentlig auktion till den högstbjudande försäljas eller om fortsatta försök skola, i den ordning härförut sägs, göras med dess upplåtande under hand.

Vidare har kammaren genom att bifalla detta statsutskottets utlåtande lämnat sitt samtycke till medgifvande i fråga om egna-hemslånefonden och i fråga om upplåtelser, så långt som man möjligen kan tänka sig med afseende på billighet och välvilja mot de personer, som äro i fråga, ty det är ju icke meningen, att dessa upplåtelser skola hafva karaktären af fattigunderstöd. Det är meningen, att dessa, som skola köpa lägenheter af staten, skola genom egen förmåga, drift och arbetsamhet försöka skaffa sig egna hem, där de kunna arbeta med glädje, där de kunna lära sig älska sitt hem och sitt fosterland.

Jag vill nu erinra, att det ju alldeles icke har varit meningen och icke kan vara meningen, att behovet af småbruk och egna-hemslägenheter skulle ensamt fyllas genom upplåtelse från kronans jordegendomar. Egna-hemslånefonden är ju bildad, just för att mindre bemedlade personer skola kunna genom anlåtande af lån från denna fond tillhandla sig lägenheter från enskilda jordägare. Och jag vill i sammanhang härmed återkalla i minnet, att 1907 års lagutskott lyckades åstadkomma en lagstiftning, hvarigenom möjliggjordes befriande af soldattorp från in-teckning. Till följd häraf kunna af dessa torp bildas ett stort antal själfständiga egna hem. Man skulle ju kunna tycka att genom förutnämnda beslut, om de också vinna Andra Kammarrens bifall, verkligen är gjort allt, hvad som skäligen åtminstone för närvarande kan göras för vinnande af detta behjärtansvärda syfte. Såvidt jag kunnat erfara, har jag icke något skäl att antaga, att efterfrågan på sådana lägenheter har i någon afsevärd mån öfverstigit tillgången på desamma. Den förut af mig omnämnda olägenheten, som man nu vill afhjälpa, den pekar

*Om undan-
röjande af
vissa hinder
för afsänd-
ring från ut-
arrenderad
kronofjord.
(Forts.)*

*Om undan-
röjande af
vissa hinder
för afsänd-
ring från ut-
arrenderad
kronojord.
(Forts.)*

ju åt det håll, att efterfrågan icke har varit så stor, ty hade den det varit, hade man icke behöft slumpa bort dessa lägenheter för underpris eller sälja dem på olämpligt sätt. I statsutskottets utlåtande intagna yttranden af Konungens befallningshafvande gifva icke heller anledning till ett sådant antagande. Konungens befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län har i sitt utlåtande i ärendet åberopat ett yttrande från domänintendenten i länet, »som funnit begärligheten efter bebyggda lägenheter liten, efter obebyggda ännu mindre. Egnahemsfrågan kunde ej helt enkelt lösas genom en hejdlös styckning af alla större jordbruk.»

Detta samstämmer med ett yttrande, som fälldes till mig sistlidet år af en ledamot i domänstyrelsen. I den föreliggande motionen vill nu motionären, så att säga, ställa hela domänförvaltningen i småbrukare- och egnahemssakens tjänst. Domänförvaltningen får icke ordnas efter hvad som för densamma kan vara ändamålsenligt och lämpligt, utan man skall särskildt fästa sin uppmärksamhet på att man kan åstadkomma ännu mera lägenheter att upplåtas till egna hem. Det föreslås och önskas i motionen, att i arrendekontrakten skulle kunna införas en förbindelse för arrendator att afstå från vissa delar af lägenheten, som i kontraktet förbehållas till upplåtelse af egnahemslägenheter under arrendetiden, och motionären säger, »att man kunde därigenom hafva bättre i sin hand att sälja aflägsna delar först och bibehålla de centrala delarna kring gården i det längsta.» Detta synes tyda på afsikt att så småningom skala den ena domänen efter den andra, så att det slutligen icke blir kvar mer än den innersta kärnan, och säger motionären, »att arrendatorns berättigade intresse kunde väl tillvaratagas genom stadgandet om minskadt arrende och skadestånd, och i flertalet fall skulle öfverenskommelserna härutinnan rent af göra sig själfva, ty arrendatorn finge äfven skogsbackarna nyttjade och inkomstgifvande och kunde i rätt många fall öka tillgången på jordbruksarbetare till egen nytta». Ja, om det vore så, att dessa jordbruksarbetare finge blifva subarrendatorer, som vore arbetsskyldiga jordtorpare, då kunde han nog räkna på att få arbete på den arrenderade fastigheten, men skall det vara så, att han så småningom skall blifva omgifven af själfständiga, af honom oberoende lägenhetsinnehafvare, som när helst de vilja kunna utan några påföljder vägra arbeta hos honom och för öfrigt förorsaka hvarjehanda obehag, tror jag, att han betackar sig för en sådan anordning, och det synes mig vara alldeles uppenbart, att, om en sådan anordning skulle komma till stånd, den skulle komma att väsentligt minska arrendeafgifterna.

Nu möter ett hinder för motionärens önskningsar i 2 kap. 3 § nyttjanderättslagen af år 1907, och därför har motionären sagt, att man borde, som han uttrycker sig, afvika från den juri-

diskt formalistiska principen. Jag skulle kunna känna mig rätt frestad att för en gångs skull inlägga en gensaga mot detta ofta hörda tal om »juridisk formalism», som efter mitt förmenande innebär en orättvis förebråelse mot vårt lands ämbetsmän, men jag skall icke uppehålla mig vid den saken. Jag vill blott fästa uppmärksamheten därpå, att här har motionären begått ett verkligt misstag. När mellan en jordägare och en arrendator kontrakt skall uppgöras, är det väl i de flesta fall jordägaren, som är den starkare och den blifvande arrendatorn den svagare parten. När man nu har velat genom en ny lag ordna nyttjanderättsförhållandena, har man låtit sig angeläget vara att försöka skydda den svagare parten för att ikläda sig förpliktelser, som kunna blifva för honom rent af ödesdigra. Därför har nu den bestämmelsen tillkommit, som säger, att utom i vissa angifna fall aftal icke får häfvas och om något sådant införes i kontraktet, är det ogiltigt, detta särskildt af det skäl att man ansett, att arrendekontraktet skall vara afslutadt på viss bestämd tid och, om det medgäfvos, att aftalet finge häfvas, detta mål icke skulle vinnas. Jag tillåter mig nu fråga, om det verkligen kan sägas vara »juridisk formalism», att man på detta sätt vill skydda den svagare parten, och jag vill också fråga, om det kan vara juridisk formalism, att man icke är färdig till att genast ändra eller upphäfva en lagbestämmelse, som lagberedningen efter den mest omsorgsfulla och noggranna pröfning har föreslagit, som högsta domstolen har godkänt och som Riksdagens båda kamrar och Kungl. Maj:t har antagit så nyligen som år 1907. Nu har emellertid utskottet hemställt, att Riksdagen i anledning af herr Lindblads ifrågasvarande motioner måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida icke till främjande af egnahemsrörelsen de hinder, som för närvarande möta mot att under löpande arrendetid från kronoegendomar afsondra lägenheter, skulle kunna undanröjas, samt att de förslag, som af utredningen framgå, måtte föreläggas nästkommande års Riksdag.

Här säges försiktigtvis icke, att man uttryckligen begär ändring af 2 kap. 3 § nyttjanderättslagen, men det är alldeles uppenbart, att det är syftet med utskottets hemställan, mot hvilken herrar Ivar Wijk i denna kammare och herr Odqvist i Andra Kammaren reserverat sig. Då jag för min del anser, att syftemålet med denna utskottets hemställan är principiellt oriktigt, och då jag, på grund af hvad jag förut upplyst och anfört, icke kan finna, att några öfvervägande praktiska skäl göra det nödvändigt att biträda en sådan åtgärd, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Odelberg, Theodor: Med den föregående ärade talaren kan jag vara ense om att man icke bör låta sin entusi-

Om undanröjande af vissa hinder för afsöndring från utarrenderad kronojord.
(Forts.)

Om undanröjande af vissa hinder för afsöndring från utarrenderad kronojord.
(Forts.)

asm taga öfverhand vid egnahemsrörelsen och skapa en nykterhetsfråga af den, såsom han uttryckte sig. Tvärtom skulle jag anse, att man bör gå fram med största försiktighet och motarbeta all opåkallad entusiasm i denna fråga. Men hvad denna motion och utskottets förslag beträffar har den föregående talaren alldeles misstagit sig om innebörden. Motionen afser icke i ringaste grad att på något vis mera än Kungl. Maj:ts förslag, som i dag på förmiddagen af kammaren utan diskussion antagits, främja egnahemssaken, utan denna proposition och utskottets förslag hafva tillkommit för att försöka skydda staten för alldeles gifna förluster, som eljest skulle blifva följden af den proposition, som vi på förmiddagen antagit. Såsom herrarna torde hafva sig bekant, går det för närvarande så till vid skapandet af egna hem på kronodomäner, att vid den arrendeuppskattning, som hvar tjugonde år äger rum, föreslår domänintendenten afsöndring från kronodomänerna af sådana delar, som kunna lämpa sig för egna hem och hvilka utan olägenhet för hemmanet kunna försäljas; och om dessa kronodomäner icke gifva mer än 600 kronor i arrende, äger Kungl. Maj:t rättighet att försälja dessa delar. Men är arrendet öfver 600 kronor, måste frågan underställas Riksdagens pröfning, och det veta herrarne, att det under riksdagarnes lopp inkomma en mängd dylika propositioner, hvilka vanligtvis bruka utan någon som hålst diskussion bifallas. Nu är det den olägenheten med det tillvägagångssätt, som hittills ägt rum, att, om å afsöndringen ej finnes hus, som tillhör brukaren — vid hvilket förhållande han äger inlösa jorden till det åsatta värdet — skall densamma försäljas på offentlig auktion. Vid sådant förhållande kan ej visshet erhållas, att afsöndringen kommer i sådana personers ego, som hafva för afsikt att å sig skapa egna hem. Inropen kunna ske i spekulationsssyfte.

Anmärkningar häremot hafva flere gånger framställts, och Riksdagen har begärt, att en ändring i förfaringssättet skulle iakttagas. Det är därför som Kungl. Maj:t i proposition n:o 41, hvilken i dag antagits af denna kammare, föreslagit förändrade grunder för ifrågavarande försäljningar. Enligt dessa grunder skola domänintendenterna vid de uppskattningar, som hvar tjugonde år äga rum, föreslå till fränskiljande från kronodomänerna sådana stycken, som äro lämpliga till egna hem. Men de skola icke omedelbart som nu sker säljas, utan först i den mån spekulanter med vissa kvalifikationer därtill anmäla sig, hvilka då äga inköpa afsöndringen till det vid uppskattningen åsatta värdet. Genom ett dylikt förfaringssätt blir nog följden, att alla afsöndringar ej genast kunna försäljas, utan domänintendenten måste vidtaga åtgärder för deras skötsel. Härigenom kommer nog staten att åsamkas förluster, ty de arrenden, som kunna betingas för dessa småbitar om 3, 4 å 5 har, blifva ej höga och

skötseln torde ej heller blifva mönstergill. Det är för att förebygga sådana förluster för staten, som utskottet i likhet med motiönären velat ifrågasätta en sådan ändring af 2 kap. 3 § nyttjanderättslagen, att arrendator af kronoegendom skall vara skyldig att under arrendetiden efter uppsägning och med afdrag i arrendet afstå sådana delar af egendomen, som vid arrendeuppskattningen ansetts lämpliga för bildande af egna hem och ej då funnit köpare. Min öfvertygelse är, att denna angelägenhet bör kunna ordnas utan olägenhet för arrendatorn. Visst är, att fördelen för staten skulle blifva stor. Detta är orsaken till utskottets förslag och alldeles icke, såsom den förste talaren sade, för att man på ett onaturligt sätt skulle främja egnahemsrörelsen.

Om undanröjande af vissa hinder för afseendring från utarrenderad kronojord.
(Forts.)

Jag skall för min del yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Afzelius: Jag finner mycket väl, att det finnes ett praktiskt intresse att kunna lossa på de band, arrendeaftalet pålagt, jag finner mycket väl, att, såsom herr Odelberg sade, staten skulle tillskyndas en fördel, ifall den utan vidare kunde säga till sina arrendatorer: kom ihåg, att om jag vill sälja denna bit af egendomen, skall du afstå därifrån mot nedsättning i arrendet. Detta kan jag mycket väl förstå; men det finns också ett annat intresse, arrendatorns, och jag kan icke för min del tillråda att göra ingrepp uti arrendelagens ifrågavarande bestämmelser. Ty hvad afses därmed? Det afses, att arrendatorn skall hafva *trygghet* för en bestämd tidrymd. Han skall veta: under denna tidrymd är jorden min, jag kan lägga ned hela min energi på denna jord under hela denna tid, jag kan planera och inrätta mig därefter. Sätter man öfver hans hufvud detta damoklessvärd: kom ihåg, att ifall kronan skulle vilja sälja ett stycke, skall du gå därifrån och få nedsättning i arrendet, så upphäver man i själfva verket det syfte, som man lagt till grund för hela arrendelagen.

Nu kan man ju säga: den där regeln bör gälla i afseende på enskilda jordägare, men den får icke gälla i afseende på kronan. Först och främst är det ju riktigt, att kronan genom att fritaga sig därifrån bereder sig en fördel; det är ostridigt. Men för min del får jag säga, att den fördel, kronan bereder sig genom att bereda nackdel för arrendatorn, är för dyrköpt. Det förefaller mig eget att ungefär samtidigt med att man sträfvade efter att skapa en ny, tryggare och säkrare besittnings- eller arrenderätt — det är ju problemet för dagen — försöker kronan själf att underminera den arrenderätt, vi redan ha. »Kronan kommer icke», säger man, »att missbruka denna rätt, eller förfara illa mot sina arrendatorer; de komma att hållas fullt skadelösa». Måhända, kronan är ju ett sådant där ideelt rättssubjekt och den har många representanter, styrelser, förvalt-

Om undanröjande af vissa hinder för afsöndring från utarrenderad kronojord.

(Forts.)

ningar och tjänstemän i olika grader; huru hyggliga de blifva vid tillämpningen af alla reglementen och föreskrifter, det torde kunna lämnas därhän. Det finnes folk som säga, att kronan är den värsta att hafva att göra med.

Således, det gör på mig icke något gynnsamt intryck, att kronan gifver det dåliga exemplet: hvad som är rätt för den enskilde, är icke rätt för mig.

Nå, säger man då, men ni måste medgifva, att, när den utarrenderade jorden behöfs för ett allmänt ändamål, det måste finnas en expedient för att komma ifrån arrendebandet. Ja, naturligtvis. Genom Kungl. Maj:ts proposition n:o 121 ville man hafva en sådan expedient för ett dylikt behof nämligen för ett, som rörde grufhandteringen. För det ändamålet ville man också gå in på arrendelagen och göra undantag för kronan. Högsta domstolen afstyrkte emellertid detta och hänvisade på ett annat sätt, och det är just det sättet, jag anser riktigt. Det skall gå genom expropriation. Den enskilde arrendatorn måste finna sig i att afstå från sin arrenderätt, i fall arrendejorden exproprieras. På samma sätt här; här behöfver icke jorden exproprieras, utan blott arrenderätten; kronan åter får dispositionen öfver jorden, men får ersätta arrendatorn den förlust, denne skulle lida.

Nu invänder man för det första, att expropriationsrätten *icke kan* tillämpas på nyttjanderätt. Eftersom högsta domstolen sagt det, böjer jag mig naturligtvis, ehuru man väl aldrig skulle hafva trott det annars. Det vore märkvärdigt, om man genom expropriation skulle kunna taga äganderätten och därmed också nyttjanderätten till jord men icke få taga en nyttjanderätt ensamt för sig. Det må emellertid vara, ordalagen i förordningen äro nog sådana, men då säger jag: det är alldeles nödvändigt att förändra expropriationslagstiftningen så, att man kan exproprieras nyttjanderätt lika väl som man kan exproprieras jorden, som man vill komma åt. Det är alldeles nödvändigt, ty detta behof finns icke blott ifråga om kronan, utan till exempel en stad kan behöfva exproprieras en tomträtt, som är hinderlig för en eller annan anläggning för stadens behof. Men, säger man vidare, expropriationen blir så dyr, kronan får betala för mycket, man kommer att ställa anspråken för högt och ersättningen blir för hög. Ja, mina herrar, detta är ju ett missförhållande, som icke gäller speciellt detta fall, utan det är så, att man i *alla* förekommande fall betalar för mycket vid expropriationer. Att man ställer anspråken för högt och bestämmer ersättning för högt är ett ondt, som i allmänhet är förenadt med expropriation. Och det missförhållandet bör afhjälpas. Nu skulle jag emellertid icke våga göra något yrkande, om icke just hela expropriationslagstiftningen för närvarande vore under omarbetning och således åtminstone en möjlighet finnes att på denna väg komma till rätta. Jag skulle tro, att man nu lugnt

kan afvakta denna omarbetning och se, huruvida man icke på denna väg kan ordna saken. Det är rättvisans och billighetens väg, den andra är maktens väg. Men skulle man icke kunna gå den vägen, ville jag dock bedja, att man icke kommer och sätter in det ena undantaget efter det andra i denna stackars paragraf i kapitel 2 af nyttjanderättslagen, så att där skulle heta: »dock att härigenom icke hinder möter för kronan att göra det eller det». Den komme att svälla ut till ett helt register öfver hvad kronan kunde tillåta sig utan hinder af paragrafens stadgande. Är det så, att kronan vill vara fri från dessa band, så må den vara fri från hela arrendelagen och säga ifrån: Den lagen må gälla för småfolk men icke för kronan.

*Om undan-
röjande af
vissa hinder
för afsänd-
ring från ut-
arrenderad
kronajord.*

(Forts.)

Såsom sagdt, så länge jag tror, att det finnes möjlighet att komma till rätta på annat sätt — och det var utgångspunkten när denna lag kom till, man var visst icke blind för att behof kunde göra sig kännbart att för allmänt ändamål någon bit af arrendejorden borde afstås — då, som sagdt, jag tror, att detta kan hjälpas på annat sätt än här är föreslaget, förenar jag mig med herr Sjöcrona i hans begäran om afslag på denna utskottets hemställan. Jag gör det så mycket hellre, som jag tycker det är litet eget att, när en motion kommit som ett tilllägg till en Kungl. proposition, och denna blifvit afstyrkt och afslagen, tillägget skall i alla fall lefva upp i en skrifvelse.

Herr Lindblad: Jag tror, att den siste ärade talaren förstorat denna fråga, och jag vill försäkra honom, att det icke alls är fråga om att hänga något damoklessvärd öfver någon enda kronoarrendator. Tvärtom är det just för att kunna skipa rättvisa och skapa möjlighet för staten att befordra tvenne olika intressen med sina kronodomäner, som man anser denna bestämmelse nödvändig. Det är icke så med statens domäner som med den enskildes jord, att den är blott till för att vara under ägarens fortvarande besittning, utan vi hafva i dag fattat ett beslut att egnahemsrörelsen skall särskildt omhuldas genom försäljning från kronans domäner, och just för att förena dessa tvenne ändamål: att kronan vill hafva all sin egendom väl skött och på samma gång möjlighet beredd att äfvenså kunna tillgodose egnahemsbehofvet är det, som denna konflikt får lof att utredas och en bättre utväg finnas, huru man rätteligen skall bära sig åt. Då måste man se till, huru den jord, som är lämplig för egna hem, skall lämpligast skötas, innan man hunnit få den placerad, såsom den är afsedd att blifva. Det är eljest icke gifvet, att en arrendator alltid står till buds att sköta arrendet under sådana villkor, utan det är mycket besvärligt att finna en sådan, om man icke träffat aftal därom samtidigt med öfriga jorden. Jag kan försäkra den föregående ärade talaren att, om han själf vore domänintendent, skulle han vara den förste att

Om undan-
röjande af
vissa hinder
för afsänd-
ring från ut-
arrenderad
kronajord.
(Forts.)

begära en dylik förändring i arrendelagen beträffande *kronans domäner*, ty det är något helt annat att arrendelagen må reglera förhållandet mellan en enskild jordägare och hans arrendator, än att låta den vara bestämmande för förhållandet mellan kronan och dess arrendatorer. Då det är Kungl. Maj:t, som vanligen i sista hand bestämmer om smålagenheters föryttring, behöfver man väl icke befara sådan misshandel, som den siste ärade talaren tycktes ställa i utsikt.

Det är för öfrigt en undersökning man begärt; man vill höra efter, om icke Kungl. Maj:t tror, att bestämmelser *kunna* införas i angifven riktning. Den föregående jordbruksministern har sagt, att han vore med därom, men att arrendelagen enligt hans åsikt vore så ny, att han därför icke nu ville väcka förslag. Då man emellertid alltjämt arbetar under stora svårigheter, och detta förhållande faktiskt lägger stora hinder i vägen för upplåtelse, måste en sådan bestämmelse föras in. Det kan dröja ett år eller två år med sakens ordnande, men jag försäkrar, att den måste fram. Såsom det nu är, kan man säga, att staten motarbetar sig själf och sätter sina egna intressen i skymundan. Meningen är att ställa så till, att en arrendator blefve skyldig att afstå vissa bitar, hvilka lämna sig till upplåtelse för egna hem, hvilket snart sagt förekommer vid hvarje domän, men man vill samtidigt åstadkomma en god skötsel af de delar, som äro afsedda att småningom afyttras. Det är eljest icke lätt att få dem alla väl skötta; låt gården hänga tillsammans, till dess man får ett verkligt anbud, som kan tillfredsställa det faktiska behofvet. Såväl arrendatorns som egnahemspekulantens intressen *kunna* sammanfalla, och jag kan försäkra herrarne, att domänintendenten ställer sig hvarken på den ena eller andra sidan utan försöker skipa full rättvisa såväl för spekulanten å egna hemmet som för arrendatorn.

Med detta förslag tillförsäkras arrendatorn ju i hvarje fall full ersättning såväl för mistat arrende som för intrång och skada, och då frågar jag: hvad vill man mer begära för att skydda arrendatorn? Det är nödvändigt att göra på detta sätt, ty annars försämras egnahemslotterna, och när de öfverlätas åt en spekulant i sämre skick, betinga de lägre pris; under tiden har icke heller kronan haft inkomst däraf.

Jag upprepar ännu en gång, att vilja herrarna icke gå med på en skrivelse i dag, kommer frågan åter nästa år och sedan året därpå, till dess den blifvit löst. Det finnes ingen annan möjlighet här, och om herrarne tagit kännedom om hvad i saken anförts, torde de hafva funnit, att domänintendenterna så godt som alla äro ense i denna sak.

Jag ber att få tacka för den vänliga behandling, som det sammansatta utskottet egnat motionen, och då det finnes blott två reservanter, tror jag kammaren med godt samvete kan gå att bifalla skrivelseförslaget.

Herr Odelberg, Theodor: Såsom själf arrendator är jag nog lika mån om arrendatorerna som herr Afzelius, och jag har därtill desto mera skäl, som jag pröfvat på hvad det vill säga att efter uppsägning till ägaren afstå jord, som jag arrenderar. Jag har dock ej reda på, hvilken jord det kan blifva fråga om att afstå, hvilket ju skulle blifva förhållandet med kronoarrendatorn. I samma predikament vill jag icke ställa någon arrendator, ty det är naturligtvis för egendomens skötsel ganska besvärligt och äfven svårt. Men då här är fråga om att under arrendetiden icke afstå annan mark än sådan, som vid arrendeuppskattningen därtill föreslagits, kan jag för min del icke finna, att det skall vålla någon svårighet. Fördelen kommer ovillkorligen att ligga på statens sida, såsom nyss påpekats, utan att arrendatorn, som ju alltid skall erhålla ersättning, har någon olägenhet härvid.

Om undanröjande af vissa hinder för afståndring från utarrenderad kronajord.

(Forts.)

Herr Afzelius har talat om expropriation. Det lärer icke vara allvar med att använda expropriationsförfarandet för att få några få tunnland afskilda från ett kronoarrende; det skulle naturligtvis medföra alltför stora kostnader. Herr Afzelius är naturligtvis mån om sitt skötebarn arrendelagen och vill icke så kort tid efter dess antagande rubba på densamma, men i den skrifvelse, utskottet föreslagit att aflåtas till Kungl. Maj:t, finnes icke ett ord taladt om arrendelagen. Kan man hitta på något annat sätt, skall man nog slippa att röra arrendelagen och komma från de många undantagen, som skulle göras från dess bestämmelser. Men jag liksom den siste talaren är alldeles öfvertygad därom, att det blir många olägenheter för staten, i fall man skall tillvägagå på sådant sätt vid styckningen af kronodomäner, som man i dag på förmiddagen beslutat. Då jag icke anser, att kronoarrenderatorerna, på det sätt man tänkt sig, skulle lida förfång, ber jag att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad sammansatta stats- och lagutskottet hemställt i punkten IV af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 46.

Punkten V.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 1 och 4 innevarande maj bordlagda utlåtande, n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 182 med förslag till förordning om ersättning i anledning af kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 1 och 4 i denna månad bordlagda betänkande, n:o 2, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande förordningar angående försäljning af brännvin samt vin och öl.

*Om viss in-
skränkning i
rätt att ut-
skänka
brännvin.*

Punkten 1.

Utskottet hade till förberedande behandling förehafvt en inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 125, hvori herr *Ernst Beckman* jämte sju andra ledamöter af nämnda kammare yrkat, »att Riksdagen ville för sin del besluta, att mom. 1 och mom. 4 i § 16 i gällande förordning angående försäljning af brännvin må utgå, likasom i förordningen förekommande hänvisning till berörda lagrum.»

Utskottet hade i denna punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, n:o 125, af herr *E. Beckman* m. fl., i den del denna motion afsåge 16 § 1 mom. i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905,

för sin del ville besluta, att nämnda moment, likasom i förordningen förekommande hänvisning till berörda lagrum, skulle ur förordningen utgå, samt att sifferbeteckningarna på de kvarstående momenten i paragrafen i följd häraf skulle ändras.

Om viss inskränkning i rätt att utskänka brännvin.

(Forts.)

Reservation hade vid nu föredragna punkt afgifvits af friherre *Trolle*, herr *Wester*, friherre *C. J. Beck-Friis*, samt herrar *Gustaf Andersson*, *Ridderbjelke* och *C. Nyström*, hvilka yrkat afslag å herr Ernst Beckmans m. fl. i motionen n:o 125 framkomna förslag om borttagande af 1 mom. i 16 § af gällande brännvinsförsäljningsförordning.

Herr *Wester*: Då Riksdagen så nyligen som år 1905 antagit gällande brännvinsförsäljningsförordning, och då detta skedde med anledning af en kungl. proposition, som behandlades i ett särskildt utskott, kunde man hafva anledning förmoda, att hvarje förslag till förändring i denna förordning eller uteslutande af något moment i densamma skulle grunda sig på goda skäl eller några särskilda inträffade omständigheter. Motionärerna hafva dock icke anfört några sådana skäl. Motionärerna hafva icke påvisat någon olägenhet af Konungens befallningshafvandes rätt att efter vederbörande kommunalstyrelses hörande bevilja dessa klubbar och föreningar utskänkingsrätt af brännvin till sina medlemmar och till sina gäster på kortare tid. Icke heller hafva motionärerna visat, att dessa klubbar missbrukat sina rättigheter. Det synes häraf framgå, att Konungens befallningshafvande på ett synnerligen lämpligt sätt pröfvat de olika framställningarna i den vägen och i allo lyckats gifva sökandena hvad de kunde förtjäna.

När Riksdagen år 1905 antog denna förordning, införde den emellertid i 16 § 1 mom. ett tillägg, att Konungens befallningshafvandes pröfning skulle föregås af ett yttrande af vederbörande kommunalstyrelse. Med iakttagande af denna bestämmelse blir ju Konungens befallningshafvande väl underrättad om önskingarna i hvarje förevarande fall på den plats det gäller. Jag tror nu icke, att denna paragraf har någon synnerligt stor betydelse i nykterhetskänseende, ty den användes i jämförelsevis ganska liten omfattning. Såsom exempel härpå kan jag anföra, att i Värmland endast en rättighet finnes beviljad på grund af denna paragraf, och det är för frimurarelogen. När man läser denna motion, kan man ju nästan undra, hvad skälet är till framställningen i densamma. Ja, skälet står icke skrivet i motionen, men man kan lätt tänka sig det. Man fruktar, att när det kommunala vetot i större utsträckning kommer att verka, vissa föreningar och klubbar genom Konungens befallningshafvandes medverkan skola få utskänkingsrätt. Jag antager, att det är motivet för motionärerna, fastän det icke står i motionen

Om viss in-
skränkning i
rätt att ut-
skänka
brännvin.
(Forts.)

utsatt, men något skäl till farhågor i den vägen förefinnes nog icke.

Af dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka afslag på första punkten.

Herr Ekman: En föregående talare har varnat för att göra egnahemsfrågan till en nykterhetsfråga. Jag skulle i stället vilja rekommendera att göra denna nykterhetsfråga till en egnahemsfråga. Jag tycker nämligen att det vore en fördel, om de, som vilja idka sällskaplig samvaro, gjorde det i eget hem i stället för i sällskap och klubbar utomhus.

Ifrågavarande moment i brännvinsförsäljningsförordningen säger, att klubb eller annan förening kan efter vederbörande kommunalstyrelsens hörande af Konungens befallningshafvande tilldelas rätt till brännvinsutskänkning på kortare tid åt medlemmar och inbjudna gäster. Detta stadgande infördes år 1905. Förut var det vanligt, att föreningar och sällskap begagnade sig af salning. Detta ville man förekomma och medgaf i sådant syfte dessa föreningar och sällskap rättighet att sälja till egna medlemmar och inbjudna gäster. Detta innebär ju en väsentlig afvikelse från de principer, som eljest gälla i brännvinsförsäljningslagstiftningen. Klubbarna bestå i regel af ämbetsmän, affärsmän, officerare, studenter i universitetsstäderna o. s. v. Dessa personer hafva ej rätt att sinsemellan sälja eller köpa brännvin, men så snart de sammanslutit sig i klubbar eller sällskap få de göra det, om Konungens befallningshafvande därtill lämnar tillstånd. Nu är det ju en känd sak, att många af dessa sammanslutningar just tillkommit för att man skall få sådan utskänkingsrättighet. Men jag hemställer om det kan vara lämpligt att sådant gynnas af lagstiftningen. Dessutom torde det väl likaledes få anses olämpligt att på detta sätt upprätthålles ett slags privilegium för vissa grupper inom samhället. Man lär nämligen ej vilja utsträcka rättigheten till de breda lagren af folket. Därför, herr talman, yrkar jag i korthet bifall till utskottets hemställan.

Friherre Lagerbring: Det låter sig ju icke förnekas, att föreskriften i 16 § 1 mom. i gällande brännvinsförsäljningsförordning kan skapa ett visst antal utskänkingsrättigheter utöfver dem, som på den vanliga vägen tillkomma. Men för min del kan jag icke se, att olägenheterna däraf dock äro så synnerligen stora, att man nu skall behöfva vidtaga förändring i den så nyss beslutade förordningen. Om dessa klubbar icke skulle få rättigheter beviljade på det sätt, som 16 § nu föreskrifver, blefve naturligtvis följden den, att de hos utskänkingsbolagens styrelser i de respektive städerna anhölle om sådana rättigheter. Så gick det till förut, och dessa klubbar fingo i stort antal sina rättigheter af utskänkingsbolagens

styrelser, så långt som det beviljade antalet rättigheter medgaf.

Man säger, att Konungens befallningshafvande nu kan lämna en sådan rättighet, trots att kommunalstyrelsen afstyrkt, och att således pröfningen icke är tillfredsställande, Ja, hur går det till, i fall man går den andra vägen, om klubbarna få sina rättigheter genom utskänkningsbolagens styrelser? Jo, då pröfvas dessa ansökningar icke alls af någon kommunalstyrelse. Stadsfullmäktige bestämma ett visst antal rättigheter, utskänkningsbolagens styrelser göra upp förslag på hvilka som skola få dessa rättigheter, och Konungens befallningshafvande bestämmer äfven i det fallet. Det är samma myndighet, som kommer att tilldela klubbarna rättigheter på det sättet som nu efter 16 §, men skillnaden är den, att då har kommunalstyrelsen alls ingenting att säga om dessa klubbars rättigheter, icke något tillfälle alls att granska ansökningarna. Nu skall hvarje sådan ansökning remitteras dels till stadsfullmäktige och dels till polis-kammaren — det är ju egentligen i de stora städerna, som dylika klubbar förekomma — och skulle någondera af dessa myndigheter eller de båda afstyrka en sådan ansökning, är jag öfvertygad, att ingen länsstyrelse beviljar den. Pröfningen är därför efter mitt förmenande mycket skarpare nu.

(Om viss inskränkning i rätt att utskänka brännvin.)
(Forts.)

Jag vill dock icke förneka, att antalet sådana rättigheter icke kan begränsas — det vill säga, de kunna begränsas — men det finnes ingen begränsning i lagen angifven, ty hvarje ansökning skall pröfvas för sig. Skulle klubbarna återigen få del af de allmänna rättigheterna, kan det naturligtvis icke beviljas dem flera sådana utskänkningsrättigheter, än de allmänna rättigheternas antal medgifver. Det är emellertid, som jag nys framhöll, åtskilligt i denna paragraf, som talar för att bibehålla denna skarpare granskning, och då man mig veterligen icke kunnat påvisa någon olägenhet af det nuvarande tillvägagångssättet — förekomsten däraf har visserligen antydts såväl i motionen som i utskottets utlåtande, men något bevis därför är icke lämnadt — samt dessutom enligt min uppfattning det, såsom jag förut framhållit, är olämpligt att oupphörligt ändra våra lagar — så snart en lag är utfärdad, kan man vara säker på att året därpå motioner komma om ändring däri, med påföljd att, som jag förut sagt, man snart icke vet hvad som är gällande lag här i landet — menar jag, att för närvarande icke finnes någon anledning att bifalla utskottets hemställan, utan jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Wieselgren: Jag skall icke inlåta mig på att upp-
repa de skäl och motskäl, som förut berörts. Jag vill endast
såsom min mening uttala, att den egentliga faran med denna
paragraf ligger i det förhållandet, att i det ögonblick, när den
stora mängden börjar att reflektera öfver en rätt, som ett litet

Om viss in-
skränkning i
rätt att ut-
skänka
brännvin.
(Forts.)

mindretal hittills haft sig förbehållen, och fråga sig: hvarför skulle icke vi kunna få samma rätt? — då, mina herrar, då åker hela mängden fram just genom denna paragraf. Med den ofantligt lätta organisationsförmåga, som i våra dagar utmärker dessa unga hopar, som nu fylla mångfaldiga af våra samlings-salar, bör det icke kunna anses vara någon omöjlighet, att de också börja slå sig på att bilda »klubbar» och söka skaffa sig utskänkingsrättigheter; och känslan af allas lika rätt är så stark i våra dagar, att jag vill se den Konungens befallningshafvande som, sedan han gifvit en sådan här utskänkingsrättighet åt en klubb af stadens »fina herrar», vågar säga nej, när sedermera en flock med arbetare kommer och säger: vi hafva bildat en klubb; nu vilja vi också hafva en utskänkingsrättighet.

Denna väg kan bära hur långt som hälst. Såsom den föregående talaren anmärkte, finnes här icke någon begränsning gjord i lagen för Konungens befallningshafvandes rätt att medgifva dylika extra rättigheter; och att icke min förmodan är så orimlig kan jag såsom bevis åberopa, att i en af våra större stadskommuner denna väg redan varit anlita, ehuru före 1905 års lag, så att på den tiden försöket kunde stärfjas. Men huru det skall gå hädanefter, ifall i hvarenda stad jämte utskänkingsbolagen skall bilda sig en oändlig massa klubbar med utskänkingsrättigheter, det lämnar jag därhän. Och jag ber herrarne komma ihåg, hvilken väg utskänkningssystemet i Nordamerikas Förenta stater har tagit. Jo, just denna. Det är på klubbarne, som utskänkningen beror i de stater, där annars ganska stränga lagar för nykterhetens vidmakthållande äro vidtagna. Utanför alla de prohibitiva lagparagraferna gå klubbarna sina vägar, och när jag en gång hade besök af en expert från Departement of Labor i Washington och han af mig begärde upplysning om våra utskänkingsrättigheter och vi jämförde antalet rättigheter hos oss och i Amerika, funno vi, att Sverige hade färre utskänkingsrättigheter, än man hade där, till och med i de prohibitiva staterna. Huru var detta möjligt? Jo, helt enkelt därför, att han visste klubbarnas antal och räknade dem med.

Det är på denna grund, som jag ber, att kammaren icke må vara alltför sorglös i denna fråga; för min del ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wester: Den föregående talaren nämnde, att det icke finnes någon begränsning i denna paragraf och att däri låge en stor fara. Jag tror dock, att det är en ganska viktig begränsning, att kommunalstyrelserna på de olika platserna få yttra sig öfver ansökningarna och det först därefter ligger i Konungens befallningshafvandes hand att besluta. Det har ju visat sig, med hvilken stor urskillning Konungens befallningshafvande använda sin makt på de olika platserna, och detta gifver vid handen, att

denna paragraf nog kommer att användas mera sällan hädanefter, än den användts hittills. Jag nämnde nyss, att det i Värmland finnes endast en enda rättighet grundad på denna paragraf, och jag tror, att den begränsning, som redan omgärdar paragrafen, äfven hädanefter skall visa sig tillräcklig.

Om viss inskränkning i rätt att utskänka brännvin.
(Forts.)

Herr von Mentzer: Friherre Lagerbring har hufvudsakligen af två skäl motsatt sig upphäfvandet af detta moment i 16 § af brännvinsförsäljningsförordningen. Det ena skälet var, att, om man nu upphäfver det, samma ändamål, som åsyftas med momentet, skulle kunna vinnas genom utskänkningsbolagen. När man går den vägen, som nu är föreskrifven, har man större säkerhet, menade han, för att det blir en noggrann pröfning, men han måste erkänna, att, när det skulle gå vägen genom utskänkningsbolagen, det blefve endast så många rättigheter, som utskänkningsbolagen ägde att meddela. Och därvid ber jag att få erinra om en särskild sak, nämligen att, om det skall gå den vägen, genom utskänkningsbolagen, det är alldeles tydligt, att det icke allenast blir en begränsning till deras rättigheter inom de olika samhällena, utan en ännu större begränsning, som ligger däri, att dylik försäljning då kan förekomma endast på de platser, där det finnes utskänkningsbolag. Med det nu gällande momentet kan denna försäljning blifva tillåten öfverallt.

Det andra skälet, som friherre Lagerbring hade, var, att man icke hade hört af några särskilda svårigheter eller klagomål öfver den försäljning, som försiggår på grund af detta 1 mom. i 16 § brännvinsförsäljningsförordningen. Jag tycker, att friherre Lagerbring icke skulle ha rört vid den punkten, när han vill försvara ofta nämnda moment, ty det är kanske just den allra svagaste punkten vid försäljningen i fråga. Vid en vanlig försäljning förekommer det en hel del ordningsföreskrifter, som måste noggrant iakttagas, hvilka icke kunna komma i fråga att iakttagas här. Här försiggår handteringen inom enskilda grupper, och där förekomma lättare orgier och utvecklar sig superiväsendet lättare än annorstädes. När man så särskildt också kommer ihåg, att denna väg, försäljning inom klubbar, användes af unge män, torde saken blifva särskildt ömtålig och beaktansvärd.

Jag ber att få förena mig med dem, som yrka upphäfvande af det ifrågavarande momentet.

Herr Wennberg: Jag vill endast erinra de ledamöter, som tillhöra denna kammars så kallade stora parti, hvilket valprogram de uppsatte till riksdagsmannavalen förra året. I det valprogrammet stod, att partiet ville befordra nykterhet. Ännu hafva i år här icke varit några motioner framme, de där åsyftat ett bättre ordnande åt nykterhetshället af rusdryckshandteringen

*Om viss in-
skränkning i
rätt att ut-
skänka
brännvin.
(Forts.)*

inom vårt land. När nu den första kommit, och när utskottet så vänligt behandlat den motionen, som är en början till vidare arbete, som kommer före, har jag icke annat att här tillägga till det myckna, som är sagdt, än en anhållan, att kammaren beslutar i enlighet med utskottets förslag. Och det saknar icke värde att få se, huru många flera röster nykterhetssträfvandet kan få i kammaren i år än förra året, hvarför om ingen annan begär votering, så kommer jag att göra det.

Herr Ericsson: Den föregående talaren önskade se vote-rings-siffror, och då kan det ju också vara intressant för honom att höra personliga uttalanden i denna fråga. Jag anser, att denna fråga är en af de länkar, med hvilka ett enligt mitt förmenande mindre vist nykterhetsnit söker omsnärja och begränsa våra samhällsförhållanden. Jag vill blott peka på ett annat förhållande, som ligger ganska nära detta. Det är det förhållande, som existerar med afseende på våra officersmässor. För dem få inga rättigheter meddelas, därför att de äro inom kronans hus. Då man icke har kommit — en del säger tyvärr, en del yttrar sig därom med mera likgiltighet — så långt, att man helt och hållet vill afstå från bruket af spirituosa i alla dess former, så har man på det sättet nödgats ordna saken, att inom officersmässorna hvar och en får skaffa sig spritvaror, som han vill, och icke på något sätt något gemensamt kan äga rum. Det är någonting, som jag från min synpunkt icke kan annat än anse vara ett afvita förhållande, att till följd af lagstadganden så måste vara.

Det har här visserligen talats om orgier och fylleri i stor skala, men när det icke bevisats, hvar och när sådana ägt rum inom dessa klubbar, tillåter jag mig tills vidare anse det såsom obestyrkt. Jag tror, mina herrar, att vi få vara försiktiga i att ställa upp massor af svårigheter och bestämmelser på alla håll, som göra, att samlifvet blir alldeles förändradt och på mångahanda sätt svårt att finna sig i, och hvarigenom kanske framkallas ett allt annat än lämpligt kringgående af lagar och bestämmelser. På grund häraf ber jag för min del att få yrka afslag på det förevarande momentet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wennberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår hvad sammansatta bevillnings- och lagutskottet hemställt i punkten 1 af sitt betänkande n:o 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 36.

Punkterna 2—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 1 och 4 innevarande månad bordlagda betänkande, n:o 3, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till lagbestämmelser i syfte att för vissa personer försvåra åtkomsten af starka drycker m. m.

Om lagbestämmelser i syfte att för vissa personer försvåra åtkomsten af starka drycker m. m.

Med föranledande af herr *Jakob Petterssons* i Södertälje i motion, n:o 154, inom Andra Kammaren därom väckta förslag hade utskottet i detta utlåtande hemställt, att Riksdagen, med bifall till nämnda motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning *dels* för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i syfte att för personer, som för brott, begånget under rusets inflytande, dömts till fängelse eller straffarbete eller som under en kortare tid upprepade gånger bötfällts för fylleri, försvåra åtkomsten af starka drycker, *dels ock* meddela de närmare administrativa föreskrifter, som af sådana lagbestämmelser kunde föranledas.

Herr Hildebrand: Jag har vid ett par tillfällen under innevarande riksdag gifvit uttryck åt den meningen, att man bör taga upp undersökningar och utredning rörande större partier af nykterhetsfrågan, och herrarna få också, när härnäst den Kvarzeliska motionen kommer fram till behandling i kammaren,

Om lagbestämmelser i syfte att för vissa personer försvåra återkomsten af starka drycker m. m.
(Forts.)

ett tillfälle då kammaren kan visa, om den önskar en så långt gående utredning, som han där föreslår, eller den mindre vidtående, som i en annan motion framförts. Men jag kan icke känna mig öfvertygad om att det kan blifva något verkligt resultat af en sådan skrivelse, som det här är fråga om.

Motionären yrkar och utskottet har enhälligt tillstyrkt en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande lagbestämmelser i syfte »att för personer, som för brott, begånget under rusets inflytande, dömts till fängelse eller straffarbete eller som under en kortare tid upprepade gånger bötfällts för fylleri, försvåra återkomsten af starka drycker». Motionären har hänvisat till ett engelskt exempel, enligt hvilket polismyndigheten i vissa fall skulle skriva till innehafvarna af alla minuterings- och utskänkningslokaler samt klubbar med uppgift om hvilka personer som icke skulle få serveras starka drycker, samt bifoga porträtter utaf dessa personer. Utskottet synes också hafva tänkt sig, att sådana anstalter skulle kunna vidtagas äfven här; det heter nämligen i utskottets utlåtande: »I samband därmed har såsom medel att göra lagen effektiv ifrågasatts skyldighet för vederbörande polismyndighet att om förbud af dylik art underrätta sprithandlare och värdshusvärdar i drinkarens hemort. Från principiell synpunkt finner utskottet icke något att invända mot berörda förslag.»

Ser man nu till, huru lagbestämmelser i den vägen skulle kunna verka, så erkänner ju utskottet själf, att det icke gärna kan förväntas någon effekt i storstäderna, men, säger utskottet, på landsbygden och i de små eller medelstora städerna skulle dessa bestämmelser kunna verka på ett gagnande sätt. Nu är det ju så, att så godt som hela landsbygden är befriad ifrån utskänkningsställen och brännvinsförsäljningsställen, och det är ju mycket långt äfven emellan ölförsäljningsställen, och med den nya kommunala röstskalan torde det väl vara tämligen klart att hela landsbygden kommer att blifva *torr*, för att använda ett amerikanskt uttryck. Sålunda har väl en utredning här icke någon betydelse för landsbygden. Den skulle då endast afse förhållandena i de smärre eller medelstora städerna, och det förefaller mig att man då får tänka sig den restriktionen uti möjligheten att genomföra en lagstiftning, att det endast skulle komma att gälla den notoriske drinkaren inom den kommun han tillhör. Ty skulle man utsträcka saken ytterligare och ställa till med porträtter öfver hela landet, tror jag, att man stöter på rena omöjligheter. Då skulle ju det oupphörligen kunna inträffa att, då en person kommer in på en restaurang, en kypare tror sig känna igen honom och går efter porträttsamlingen för att identifiera mannen och det uppstår en längre stunds öfverläggning emellan kyparen och källarmästaren, innan man får klart

för sig, om mannen får serveras eller icke. I England få dessa värdshusvärdar betala böter, om de öfverträda lagen.

Det förefaller mig således, som om utskottet bort stanna vid den tanken, att bestämmelsen icke blir effektiv annat än i fråga om personer, hvilka infinna sig vid utskänkingsställen i *hemorten*. Fråga blir då, om man verkligen skall skriva till Kungl. Maj:t för att få en utredning och eventuellt en lagstiftning, som endast, synes det mig, kan blifva effektiv för de mindre städerna i afseende å personer, som tillhöra dessa samhällen och så länge de bo kvar där. Jag kan dock icke känna mig öfvertygad om att Riksdagen bör hemställa om en speciell utredning och om lagförslag i detta syfte.

Jag inser fullkomligt, att restriktiva åtgärder äro nödvändiga och nyttiga, och jag har här tidigare under riksdagen uttalat, att man måste söka få vissa mera restriktiva bestämmelser för utskänkning och försäljning och att de nuvarande bestämmelserna i vissa afseenden äro sådana, att önskligt vore, om de snart kunde blifva reformerade. Här finnas en mängd restriktiva bestämmelser för närvarande, innebärande att en berusad person icke får serveras någon spirituosa, men jag tror, att vi alla hafva iakttagit att denna bestämmelse icke strängt efterlefves, och det förefaller mig att det skulle finnas ett bättre och mera osökt tillfälle för statsmakterna att ingripa genom att straffbestämmelserna härvidlag betydligt skärptes. Här har också varit på tal ett annat sätt att bidraga till afvärjande af verkliga upprörande missbruk utaf spritdrycker, i det Riksdagen anhållit hos Kungl. Maj:t om ett förslag till lagbestämmelser rörande alkoholisters, dessa för sig själfva och för sina familjer så farliga individers, tvångsinternering, och Riksdagen afbidar nu resultatet af denna utredning, och själf har jag i min tidning på det kraftigaste talat för att någonting här borde göras. Utgångspunkten för mig är således icke den, att restriktiva bestämmelser icke skulle behövas, utan jag anser tvärtom, att mycket behöfver reformeras i afseende å de stadganden, som nu finnas; men då jag nu anhåller att få yrka afslag å utskottets hemställan, är min bevekelsegrund uteslutande den, att jag icke har blifvit öfvertygad om att en lagstiftning uti här angifna syfte skulle kunna blifva verkligt effektiv.

Herr Cavalli: Jag har icke varit ledamot af det sammansatta utskottet, som i detta ärende afgifvit yttrande, men jag skall det oaktadt, be att få säga några ord till försvar för utskottets hemställan.

Det är här i riksdagen rätt ofta tal om restriktiva bestämmelser i fråga om försäljning af brännvin, hvaruti inbegripas alla sprithaltiga drycker i stort sedt, rörande fullt oförvitliga personer, som i fråga om förtäring af starka drycker ännu

Om lagbestämmelser i syfte att för vissa personer försvara afkomsten af starka drycker m. m.
(Forts.)

Om lagbestämmelser i syfte att för vissa personer försvåra åtkomsten af starka drycker m. m.
(Forts.)

hafva den vanan att dricka ett glas vin eller ett glas öl, och jag tillhör dem, som här i kammaren med min röst opponerat mig emot dessa inskränkningar, därför att jag varit och är öfvertygad om att i dylika fall våra nykterhetsvänner slagit öfver.

Men här föreligger en helt annan sida af saken, här är det fråga om, ifall jag får begagna det uttrycket, att hindra notoriska supare att komma åt brännvin. Den siste ärade talaren har tämligen skarpt framhållit, hvarthän en lagstiftning i denna riktning skulle kunna leda, men jag vill bestrida, att en ifrågasatt lagstiftning af detta slag behöfver leda därhän, som hans anförande pekade. Jag är för min del icke någon beundrare af dessa skrifvelser, i hvilka man begär utredning om likt och olik, men jag tror att såsom ett led i nykterhetslagstiftningen bör detta förslag kunna medtagas, och för min del saknar jag därför anledning att motsätta mig det förslag, som här blifvit framlagdt.

Det framhölls af den siste talaren, att frågan icke hade någon betydelse för landsbygden och knappast för de större städerna; den skulle endast ha betydelse för de medelstora och mindre städerna. Om jag nu gifver honom rätt hvad landsbygden beträffar och icke kan tvista med honom hvad de mindre städerna beträffar, skulle jag dock tro, att en sådan lagstiftning som den här ifrågasatta icke skulle vara utan sin betydelse just för de större städerna. Brännvinsutskänkningsen i de större städerna lyder under brännvinsbolagen, de ha funktionärer i alla riktingar och de ha tillfälle att utöfva kontroll öfver de individer, som besöka krogarna. Och det fallet, som den ärade talaren framhöll om porträttsamlingen och öfverläggningarna mellan källarmästaren och kyparen — det kan ju göra sig rätt bra i debatten, men icke torde det hafva någon betydelse i realiteten.

Jag tillåter mig hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Det är nästan en skyldighet för mig att bedja få yttra några ord till försvar för den föreliggande framställningen, då jag själf för 24 år sedan väckt en likartad motion. Den fick icke det mottagande, som den nu väckta motionen fått röna, den tillvann sig intet bifall. Men jag ser i den omständigheten, att ett sammansatt utskott här lagt fram ett förslag utan reservationer, ett bevis för att tiden gått framåt och att äfven sådant, som en gång befunnits löjligt, efter någon tid får en annan färg och att man finner sig föranlåten pröfva, huruvida det icke möjligen ändå skulle kunna innebära någonting annat än hvad man blott skrattar åt.

När jag lade fram min motion — det var, som sagdt, för fyra och tjuu år sedan och jag minnes nu icke mycket af den — byggde jag den, om jag icke missminner mig, på den lagstiftning, som vid den tiden gällde i Würtemberg, och jag resonerade så, att hvad som praktiseras i Würtemberg bör kunna

praktiseras äfven i Sverige. Men det ansåg man icke på den tiden hos oss. Nu har en ärad talare här ansett, att detta förslag alls icke skulle komma att tjäna nykterhetens sak, ty om han det ansett, hade han nog icke afstyrkt den föreslagna skrifvelsen. Jag ber emellertid att få nämna, att under den tid af 11 år, jag tillhörde brännvinsutskänkningsbolagets styrelse i vår näst största stad, kände jag det tillhöra mina åligganden att vandra omkring på krogarna för att se efter huru ordningen iakttogs; och jag måste säga, att om en sådan lag som den nu föreslagna då hade funnits, hade man nog i Göteborg lyckats bättre i sina sträfvanden, än hvad man på den tiden gjorde. Kom det t. ex. in på en krog en notorisk drinkare, tillhörande den klass af sådana individer som dömas till böter för fylleri 20, 30 ja 40 gånger om året, och han räckte fram en slant, som han antingen tigtigt sig till eller annars förvärfvat sig och begärde vid disken en sup, så ansåg man sig icke kunna vägra honom denna. Man visste, att han var alldeles försupen, och man visste, att den sup han nu fick i sig kanske skulle göra honom fullständigt rusig; men lagen var klar och man ansåg sig skyldig att låta honom få supen. Jag har många gånger sett sådana där stackare, som kommit in hjälpligen nyktra och kunnat gå fram till disken och begära sin sup och fått den — och gått ut fulla.

Det är icke, mina herrar, såsom ni tyckas tro, omöjligt att hafva känn på sådana där försupna stackare, så att man icke skulle kunna till deras egen bättnad vägra att utskänka åt dem den spritvara, som förstört dem och som skall komma att ännu ytterligare förstöra dem. De ha nämligen den vanan, att de gå gärna på samma krogar. Här säger man, att suparen går från den ena krogen till den andra och han skaffar sig nog hvad han vill ha, men så är nog i regeln icke förhållandet. Drinkarna gå icke gärna på andra krogar än dem, som de ha fått vana på, och redan häri ligger det en hjälp; men äfven om de variera sina besök kan man lätt nog och rätt väl på de olika krogarna lära känna igen dem och förhålla dem den sorgliga njutning, som kanske eljest skulle göra att de dagen därpå låge i finkan.

Det är i det hela taget någonting upprörande i detta att samhället ej lyfter ett finger för att hindra dem från att fortsätta den sorgliga löpbana, hvilken de nu år efter år till sitt eget fördärf fullfölja.

Jag kan ju icke åtaga mig att här profetera om hvad Kungl. Maj:t skall kunna efter frågans utredning komma att föreslå eller göra; men jag ber dock herrarne hafva så mycken medkänsla med dessa olyckliga stackare och ännu mer med deras hustrur och deras barn, att herrarne icke lägga något hinder i vägen för åtminstone ett försök att hindra deras gång mot fördärfvet; möjligtvis skulle ju detta kunna gifva dem anledning att ändra sin väg, att inslå på en väg till bättring.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om lagbestämmelser i syfte att för vissa personer försvåra åtkomsten af starka drycker m. m.
(Forts.)

Om lagbestämmelser i syfte att för vissa personer försvåra åtkomsten af starka drycker m. m.
(Forts.)

Herr Pettersson, Fredrik: Den förste ärade talaren nämnde, att hvad landsbygden beträffar skulle den icke kunna röna något inflytande af detta, men jag vill påpeka, att om också brännvinsförsäljningsställena där allt mer och mer försvinna, finnas dock på många ställen ölrättigheterna kvar. På flera ställen finnes ju ölförsäljning och på en hel del andra ställen finnas, hvad som är lika illa, dessa små bryggerier med afhämningsrätt. Och jag ber att få påpeka, att vid förra riksdagen framkom en motion, som ledde till en skrivelse till Kungl. Maj:t i syfte att förhindra det missbruk i afseende å afhämtningen och missbruk i öfrigt, som bedrefves vid dessa bryggerier. Jag har icke sett, att denna skrivelse kommit att leda till någon annan åtgärd från Kungl. Maj:ts sida än att Konungens befallningshafvande blifvit hörda. Det vore verkligen högeligen önskligt, att någonting gjordes för att stäfja missbruken på detta område. Inom det län jag representerar har på åtskilliga ställen, i trots af att både kommunalnämnden och -stämman motsatt sig införande af någon ölförsäljningsrätt eller någon spriträttighet, under skydd af näringslagstiftningen uppstått ett litet bryggeri, och från det bryggeriet säljes till afhämtning, som det heter, och denna afhämtning sker ofta så, att man langar ut buteljerna genom en dörr till personer, som stå utanför på vägen eller på gatan, hvarest ölet förtäres till allmän förargelse. Det är emellertid en till antalet inskränkt kundkrets, som i allmänhet gör sig skyldig härtill, man känner väl till dessa individer på platsen, och för att få dem konstaterade behöfves det sannerligen icke att samla ihop några porträtter, utan man skulle mycket väl kunna för dem försvåra åtkomsten af sprithaltiga drycker genom en sådan här skrivelse. Jag tror att det vore synnerligen väl, om det missbruk, som drifves vid dessa bryggerier, kunde städfas, och jag instämmer med en föregående talare att detta är ett förståndigt steg på nykterhetslagstiftningens område.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nyström, Carl: Förebilden till den ifrågasatta lagstiftningen kommer från England; den är då antagligen icke så löjlig, som inledarna till denna debatt ville framställa den. Engelsmännen äro ett praktiskt folk, och de anse sig hafva haft nytta af dessa afvärjande åtgärder mot fylleriet. Jag kan icke finna, hvarför icke vi också skulle, åtminstone försöksvis, vidtaga en sådan åtgärd, som på inga villkor kan skada några legitima intressen, men sannolikt gagna samhället. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergendahl: Jag ber att få understödja det förslag, som nu föreligger. Det är möjligt, att de bestämmelser, som

skulle komma till stånd, icke få den effektivitet, som önskas. Hvad motionären föreslagit har emellertid praktiserats, förutom i det land, en föregående talare omnämnde, äfven i England och där med ganska stor framgång. Dessa drinkare, dessa ständigt återkommande fyllerister äro alldeles särskilda typer af lagöfverträdare och måste behandlas på sitt särskilda sätt. Om man ser efter i domstolarnas saköreslängder, skall man finna bland dessa fyllerister ständigt återkommande namn. Det är icke svårt att utfinna just dem, för hvilka ett förbud skulle meddelas beträffande rätt att erhålla spirituösa drycker på offentliga utskänkningsställen. Sedan en förteckning på dylika fyllerister tillställts utskänkningsställena, och detta kommit till deras känedom, skall det helt visst verka mycket återhållande. De bli hallstämplade på ett sätt, som tvingar dem att iakttaga försiktighet och om man icke på den vägen bringar dem till full nykterhet, kan man ändå bidraga till att de icke uppträda öfverlastade på offentliga platser, och man undviker därigenom den styggelse, som därmed är förenad. Jag anhåller att få yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Om lagbestämmelser i syfte att för vissa personer försvåra åtkomsten af starka drycker m. m.
(Forts.)

Herr Wester: Blott några ord med anledning af hvad den ärade talaren på Jönköpingsbänken sade. Jag tror, att de mindre bryggerier på landsbygden, som möjligen finnas kvar, icke spela någon synnerligen stor roll i detta hänseende. Jag är dessutom nästan öfvertygad om att, därest förslaget om malt-skatten går igenom i Riksdagen, dessa mycket små bryggerier komma att försvinna. Den föreliggande frågan, tror jag, har ganska stor betydelse, ehuru jag medger, att svårighet finnes att lösa den på ett lyckligt sätt, men säkert är, att får man en förordning i detta fall, kommer den att afhjälpa olägenheter på många ställen, i synnerhet i de medelstora städerna. Det har visat sig i England, att detta varit nyttigt, och jag vill hoppas, att kammaren icke måtte motsätta sig den utredning, som utskottet föreslår.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad sammansatta bevillnings- och lagutskottet hemställt i sitt betänkande n:o 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 27.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande samman- satta banko- och lagutskottets den 1 och 4 innevarande maj bordlagda utlåtande, n:o 3, i anledning dels af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående emissionsbanker, dels af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 27 § i lagen den 18 september 1903 angående solidariska bankbolag och dels af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 24 och 88 §§ i lagen den 18 september 1903 angående bankaktiebolag.

*Lagförslag
ang. emis-
sionsbanker.*

Punkten 1.

Genom en den 26 mars 1909 dagtecknad proposition, n:o 136, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, förelagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogadt förslag till lag angående emissionsbanker.

Utskottet hade i denna punkt hemställt, att Riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, antaga det genom samma proposition framlagda, i utskottets utlåtande intagna förslag till lag om emissionsbanker.

Herr Törneblad: Det är visserligen sent på aftonen, men jag anser mig dock skyldig att uttala vissa betänkligheter mot det framlagda förslaget, icke så att jag på något sätt ogillar den tanke, som ligger bakom det hela, men väl så att jag icke anser det medel, som blifvit valdt för att vinna det efterlängtade målet, vara det lyckligaste. Jag säger det efterlängtade målet, ty sedan lång tid tillbaka har varit en sträfvan eller en önskan

att få penninganstalter, som skulle kunna åtaga sig att stödja industrien, att medverka vid grundande af aktieföretag och äfven vid ombildande af sådana, ehuru visserligen det sista icke har blifvit från början tillräckligt uppmärksammat utan genom en egendomlig ödets skickelse egentligen tillkommit vid granskningen i högsta domstolen, hvarvid ordet »ombildande», som icke från början fanns, blifvit tillagdt.

Ser man på den historiska utvecklingen af denna frågas behandling, visar det sig, att meningarna ha skiftat ganska mycket. Uti 1903 års kungl. proposition angående emissionsbanker hade icke någon inskränkning gjorts i afseende på karaktären af dem, som skulle kunna ingå såsom participanter. Riksdagen fann förslaget icke vara moget och afslog det därför. Sedan har förslaget kommit upp igen till följd af en motion 1907. I denna motion hemställdes om skrifvelse till Kungl. Maj:t i afseende på möjligheten att bilda emissionsbanker. Riksdagens utskott tog upp motionen så till vida, att det icke nöjde sig med hvad i motionen egentligen föreslagits om bildande af emissionsanstalter utan tillade också den tanken, att gamla redan befintliga banker skulle få förvärfva rätt att handla med aktier, icke blott med aktier i emissionsbanken utan äfven med aktier i allmänhet. Förslaget behandlades sedan af en kommitté, och denna tog upp båda tankarna, det vill säga bildande af emissionsbanker och möjligheten för gamla banker att få handla med aktier. Men den ville icke tillåta, att enskilda personer skulle kunna vara med om att stifta emissionsbanker. I afseende på de enskilda banker, som skulle kunna deltaga i sådana företag, hade man tänkt sig — detta framgick af diskussionen i nationalekonomiska föreningen och äfven sedan — att man skulle hålla sig till vissa *större* banker, det vill säga sådana, som hade ett visst kapital och dessutom en reservfond till visst belopp af grundfonden. De större bankerna skulle då framför alla vara skickade att deltaga såsom stiftare. En egendomlighet är nu, att när man på våren 1907, då frågan först förekom, uppräknade de större banker, som skulle deltaga, och upptog ett visst antal banker, bland dem äfven Härnösandsbanken angafs. Det torde icke betyda så mycket i det hela, men jag nämner det endast såsom en kuriositet.

Sedan behandlades frågan af bankmötet och syndikatet. Bankmötet och syndikatet voro emot, att de redan befintliga bankerna skulle få handla med aktier — naturligtvis med emissionsbanksaktier, men icke med andra aktier — men ville däremot utsträcka möjligheten att deltaga äfven till åtskilliga mindre banker, som uppfyllt villkoren beträffande reservfondens förhållande till grundfonden. Och bankmötet ville äfven ha med enskilda. Vid bankmötet framställdes mera enskildt, att enskilda skulle få ha blott en tredjedel, hvarigenom man skulle ha säkerhet, att det icke skulle uppstå missbruk. Denna tanke har

*Lagförslag
ang. emis-
sionsbanker.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. emis-
sionsbanker.
(Forts.)

sedermera med full rätt blifvit kritiserad, därför att — jag vill icke ingå i några detaljer med afseende härå — det tämligen klart visat sig, att en sådan begränsning skulle vara omöjlig att i praktiken upprätthålla; det skulle icke gå för sig att kontrollera, om den vore iakttagen. Bankmötets beslut var visserligen icke enhälligt, men det förhåller sig icke så, som det är refererat på ett ställe, att det var 2 för och 2 emot, ty där är afglömdt, att det var en, som talade vid första punkten, men icke vid den andra, och som gjorde ett ganska betydande inlägg. Det spelar icke så stor roll, men det är dock ett memento.

Regeringen har nu ställt sig på den ståndpunkt, som bankmötet också stod på, att rättigheten att handla med aktier icke skulle tillkomma de befintliga bankerna. Jag tror, att detta är fullkomligt riktigt. Men regeringen har också ställt sig på den ståndpunkten, att enskilda icke skulle få vara med, och regeringen har anfört skälen härför. Jag kan mycket väl förstå, att det är vissa skäl emot medgifvande af en dylik rätt äfven åt enskilda, och särskildt det skälet att genom enskildas insläppande aktierna skulle kunna bli spekulationspapper. Detta är visserligen möjligt. Det är dock å andra sidan att väl märka, att ju trängre kretsen är af dem, som ha rätt att förvärfva sådana aktier, desto mindre värde i marknaden måste dessa aktier få och desto mindre lockande är det för banker med solid ställning att gå in i företaget. Ty jag kan icke egentligen finna, att hvad som här står på den så kallade 35 sidan, men som egentligen är den 34 — ty herrarna torde ha observerat omkastningen vid tryckningen — är så synnerligen tilltalande för de banker, som skulle kunna vilja gå in i företaget. Det heter där:

»I förhållande härtill blir svårigheten för delägare att realisera sina aktier i emissionsbanken af sekundär betydelse och torde i allt fall icke kunna tillmätas någon afgörande vikt, då banken på förhand vet, att det öfverskott å reservfonden, som placeras i emissionsbanksaktier, därigenom i mer eller mindre mån fastläses.»

Ja, detta är icke något uppmuntrande precis. Jag skulle visserligen kunna tänka mig, att det kunde vara uppmuntrande, i händelse någon eller ett par banker skulle ha en portfölj sådana papper, som vore bestämda att fastläsas i banken. Men det är väl icke meningen. Ty meningen är, att den nya banken skulle uppträda med sin styrka och förlägga industrien och framkalla nya företag, hvilket på mer än ett ställe är uttaladt, och för sådant ändamål tror jag, att det kunde vara nyttigt att få äfven allmänhetens kapital med. Naturligtvis skulle de, som ingå i en sådan emissionsbank, i allmänhet väl komma att utgöras af verkliga kapitalister, och känner jag rätt de banker, som torde komma att ingå i företaget, torde de i sitt eget intresse komma att noga se till, att participanterna blefve i det hela

goda. Och handeln med aktier skulle nog äfven då bli ganska begränsad. Att den blir ännu mer begränsad, ju färre deltagarna kunna vara, har jag redan sagt.

*Lagförslag
ang. emis-
sionsbanker.
(Forts.)*

Det är sagdt, att detta är ett försök, och att man ju kan tänka sig, att försöket kan utvidgas, om man finner, att banken behöfver utvecklas på ett annat sätt. Men om man gör ett försök, är det ju å andra sidan önskvärdt, att försöket sker under så gynnsamma förhållanden som möjligt för företaget. Och till gynnsamma förhållanden räknar jag, att det kan bli flere deltagare och komma in andra pänningar än de, som hämtas ur öfverskottet af vissa reservfonder. Därför tror jag, att det hade varit bättre för försökets framgång — och jag önskar det all framgång — om utsikterna hade blifvit litet annorlunda ställda än nu, då enskilda icke få vara med.

Den reservation, som åtföljer betänkandet, är af den beskaffenhet, synes det mig, att den skulle, om den bifölles, ännu mera skada försöket. Ty ökningen från 4 till 7 och minskningen från en tredjedel till en femtedel är visst icke något uppmuntande för företagens bildande, och jag tror, att om saken skall komma till stånd, bör utskottets förslag tagas och icke reservationen. Jag har ju mina betänkligheter mot förslaget, och jag har velat uttala dem. Jag skulle helst hafva önskat, att förslaget kunnat behandlas vid annan tidpunkt under Riksdagen, då man kunde haft tillfälle att möjligen genom återremiss söka erhålla ändring i angifven riktning. Detta är nu för sent, och att nu rikta sina bemödanden på att slå ihjäl hela förslaget bär mig emot, *dels* därför att tiden nu är så långt framskriden, ty jag förstår, att ett yrkande om afslag skulle framkalla en ganska stark diskussion, *dels* därför att jag icke *vill* slå ihjäl det, utan tvärtom hoppas, att det skall utveckla sig till något godt.

Jag har icke något yrkande att göra, men jag har icke velat undertrycka de betänkligheter, som hos mig uppstått vid läsningen af förslaget.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölles.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 1 och 4 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 54, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 59 § i lagen angående

väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891, dels ock väckt motion om ändrad lydelse af nämnda lagrum,

n:o 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående byggnad och underhåll af kyrka med hvad därtill hörer, så ock af särskild sockenstufva, samt till lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prästgård,

n:o 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse, samt

n:o 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 70 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862,

biföll Kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af Första Kammarens den 28 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtande, n:o 11, i anledning af Andra Kammarens beslut om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillägg till gällande bestämmelser rörande villkoren för idkande af pantlånerörelse, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och som Andra Kammarens beslut i frågan således icke blifvit oförändradt antaget, skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen ärendet till Andra Kammaren återlämnas för vidare behandling.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 27 och 28 nästlidne månad bordlagda betänkande n:o 25, i anledning af Kungl. Maj:ts propositioner dels om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst den 13 september 1907, dels ock angående en inkomstskatt att upptagas i rikstaten för år 1910.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4 och 5.

Lades till handlingarna.

Justerades ytterligare sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 10,41 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
